

**Η Ιστορία της Σιάτιστας
σμιλεμένη στο μάρμαρο και στο μέταλλο**

ISBN 978-960-93-7816-1

Η Ιστορία της Σιάτιστας σμιλεμένη στο μάρμαρο και στο μέταλλο

Το 2011 ο δικτυακός τόπος <http://www.siatistanews.gr> παρουσίασε το ηλεκτρονικό του ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ 2011 με θέμα: **Η Ιστορία της Σιάτιστας σμιλεμένη στο μάρμαρο και στο μέταλλο.**

Με αυτό -σύμφωνα με το κείμενο/εισαγωγή του- ήθελε να ανοίξει ένα ακόμη παράθυρο στην Ιστορία της Σιάτιστας, Ιστορία την οποία οι πρόγονοί μας αλλά και τωρινοί συμπατριώτες μας φρόντισαν να τη σμιλέψουν σε «μάρμαρο και μέταλλο».

Έτσι από τις προτομές, τους ανδριάντες και τα τιμητικά μνημεία που κοσμούν τη Σιάτιστα παρουσίασε 11 έργα: το «**Ηρώων μας**», τις προτομές των: **Ιωάννη Τραμπαντζή, Θεοδώρου Μανούση, Μιχαήλ Κουκουλίδη, Παύλου Νεράντζη/καπετάν Περδίκκα, Θωμά Π. Τσίπου, Θεοχάρη Τουρούντζια, Δημητρίου Ιωαννίδη, του μακαριστού Μητροπολίτη Ιακώβου, τον ανδριάντα της καπετάνισσας Περιστεράς και το μνημείο της Εθνικής Αντίστασης στο Φαρδύκαμπο.**

Στο πλαίσιο ευρύτερης εργασίας για την ηλεκτρονική αποτύπωση της Σιάτιστας παρουσιάζονται στη συνέχεια και οι προτομές των: **Αργυρίου Τύρνα, Μιχαήλ Αναστασάκη, Αναστασίου Τσίπου, Λεωνίδα Παπαμαλέκου, Ελένης Γκαγκαράτσα, τα τιμητικά μνημεία για: τη μάχη της 4^{ης} Νοεμβρίου 1912, τους Μαρκίδες Πούλιου και τον Θεοχάρη Τουρούντζια, τον Αρχιεπίσκοπο Ζωσιμά, τη Μητέρα, τον Θωμά Δημ. Καράτζια και τους εκτελεσθέντες πατριώτες από τους Γερμανούς κατακτητές στις 2/7/1944.**

Η παρουσίαση κάθε μνημείου να είναι αυτόνομη και γι' αυτό στο συνολικό κείμενο θα συναντήσετε αναπόφευκτα κάποιες επαναλήψεις πληροφοριών.

Οφειλόμενη αναφορά: ο συνεργάτης του διαδικτυακού μας τόπου κ. Γεώργιος Μ. Μπόντας είχε δημοσιεύσει άρθρο στην εφημερίδα **ΕΦΗΜΕΡΙΣ**, φύλλο 139, Σεπτέμβριος 1996, σελ. 7, με τίτλο: «**Το Ηρώο, οι προτομές και οι αναμνηστικές πλάκες της Σιάτιστας**», το περιεχόμενο του οποίου υπήρξε πολύτιμος βοηθός στην παρούσα εργασία.

Σιάτιστα Μάρτιος του 2014

Αικατερίνη Ζωγράφου

Υπεύθυνη έκδοσης του siatistanews.gr

Η Ιστορία της Σιάτιστας σμιλεμένη στο μάρμαρο και στο μέταλλο

Το «Ηρώον»

Σημείο αναφοράς των επετειακών εκδηλώσεων της πόλης μας εδώ και 80 τόσα χρόνια είναι το «Ηρώον», το **Μνημείο** που βρίσκεται στο χώρο απέναντι από την εκκλησία του Αγίου Μηνά, στην πλατεία Τσιστοπούλου.

Είναι ο τόπος όπου γίνεται η κατάθεση στεφάνων και η επιμνημόσυνη δέηση για τις ψυχές των τιμημένων νεκρών μας, που με το θάνατό τους μας κληροδότησαν την ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ.

Οι 4 πλευρές της στήλης του, με χαραγμένα τα ονόματα των «ενδόξως πεσόντων εν τοις ιεροίς ημών αγώσι», στους ιερούς μας αγώνες για πατρίδα και ελευθερία, είναι ζωντανό μάθημα Τοπικής Ιστορίας. Η βάση του, ο χορταριασμένος βράχος, παραπέμπει, νομίζω, σ' αυτήν την πατρίδα, τη Σιάτιστα, για την οποία ο Νίκος Ποταμίτης έγραψε:

*«Εδώ μιλούν κι οι πέτρες·
τη γλώσσα τους σα μάθεις,
τόπο θα 'χεις να σταθείς...»*

Το **Μνημείο φιλοτέχνησε** ο γλύπτης και ζωγράφος **Θωμάς Θωμόπουλος**. Την κατασκευή του **χρηματοδότησαν** οι **Μιχαήλ και Αλεξάνδρα Κουκουλίδου**, μεγάλοι ευεργέτες της Σιάτιστας. Τα **αποκαλυπτήριά** του έγιναν στις **8/11/1931**.

ΠΗΓΕΣ:

Ποταμίτης Νίκος, **Εν Σιατίστη**, Δώτιον, Ιωάννινα 2005.

Εφημερίδα **ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ**, φύλλο της 9ης/11/1931.

Ημερολόγιο 2011 του δικτυακού τόπου <http://www.siatistanews.gr>

Η Ιστορία της Σιάτιστας σμιλεμένη στο μάρμαρο και στο μέταλλο

Ιωάννης Τραμπαντζής
(Σιάτιστα, 1813- Αθήνα, 1890)

Ο Ιωάννης Τραμπαντζής πολύ μικρός, 7 ή κατ' άλλους 12 χρονών, μετανάστευσε στη Ρουμανία, πιθανότατα στην πόλη Σλάτινα , όπου ζούσαν τα δυο μεγαλύτερα αδέρφια του.

Με την εργατικότητα και τη διορατικότητά του απέκτησε μεγάλη περιουσία.

Μετά το 1878 εγκατέλειψε τη Ρουμανία και ήρθε στην Ελλάδα. Απέκτησε την ελληνική υπηκοότητα, γιατί είχε φύγει από τουρκοκρατούμενη Ελλάδα και γύρισε σε ελεύθερο ελληνικό κράτος.

Η ζωή του μοιραζόταν ανάμεσα στην Αθήνα και την Κέρκυρα.

Μια τυχαία συνάντηση με τον Νικόλαο Σαμαρά, ευεργέτη κι αυτόν της πόλης μας, έγινε αφορμή να διαθέσει τεράστιο χρηματικό ποσό όχι μόνο για να οικοδομήσει νέο διδακτήριο για το τότε Ημιγυμνάσιο της Σιάτιστας και μετά πλήρες Γυμνάσιο, αλλά και για να το προικοδοτήσει με μεγάλη κατάθεση, ώστε να λειτουργεί απρόσκοπτα -τότε ήταν τουρκοκρατία και τα λίγα ελληνικά σχολεία που υπήρχαν υποστηρίζονταν από τις τοπικές κοινωνίες και για τις μισθοδοσίες και για τα υπόλοιπα λειτουργικά έξοδα.

Χρηματοδότησε την έκδοση «Εγχειριδίου Παιδαγωγικής», με στόχο να διδάσκεται το μάθημα της Παιδαγωγικής στις ανώτερες τάξεις του

Τραμπαντζείου Γυμνασίου κι έτσι οι απόφοιτοί του να αποκτούν ένα επιπλέον προσόν, εάν επιθυμούσαν να εργαστούν ως διδάσκαλοι.

Η **Προτομή** του, που βρίσκεται στο τρίγωνο απέναντι από το Τραμπαντζείο Γυμνάσιο και, κατά τον Α. Δάρδα, στήθηκε εκεί το Μάιο του 1940, **φιλοτεχνήθηκε** από τον γλύπτη **Μιχαήλ Τόμπρο**. Η κατασκευή της **χρηματοδοτήθηκε από το προϊόν εράνου** που διενήργησε η διαχειριστική επιτροπή του Τραμπαντζείου Κληροδοτήματος το 1939.

ΠΗΓΕΣ:

Δάρδας Αναστάσιος, **Ίδρυση και λειτουργία του Τραμπαντζείου Γυμνασίου Σιατίστης με την εποπτεία της Εκκλησίας**. Συμβολή στην εκκλησιαστική και εκπαιδευτική ιστορία της Δυτικής Μακεδονίας. Έκδοση του Πατριαρχικού Ιδρύματος Πατερικών Μελετών στη σειρά «Ανάλεκτα Βλατάδων», Θεσσαλονίκη 1997.

Ζερβός Σκεύος, **Εθνικά Κληροδοτήματα και Λωρεαί**. Εν Αθήναις, εκ του Εθνικού Τυπογραφείου, 1925.

Ζυγούρης Φίλιππος, **Ιστορικά σημειώματα περί Σιατίστης και λαογραφικά αυτής**, επιμέλεια Θεοδώρα Ζωγράφου-Βώρου, ιδ. έκδοση, Σιάτιστα 2010.

Χατζής Δημήτριος (επιμέλεια), **Λεύκωμα εις μνήμην Ιωάννου Τραμπατζή, μεγάλου Ευεργέτου της Σιατίστης**. Εκδίδεται υπό της Επιτροπής Κληροδοτήματος Ι. Τραμπατζή, Αθήναι 1970.

Ημερολόγιο 2011 του δικτυακού τόπου <http://www.siatistanews.gr>

Η Ιστορία της Σιάτιστας σμιλεμένη στο μάρμαρο και στο μέταλλο

Θεόδωρος Μανούσης
(Σιάτιστα, 1793-Αθήνα, 1858)

Ο Θεόδωρος Μανούσης γεννήθηκε στη Σιάτιστα το 1793. Ανήκε σε οικογένεια πραματευτάδων. Ο πατέρας του ήταν εγκατεστημένος στη Βουδαπέστη και, όταν ο Θεόδωρος ήταν 3 χρονών, αποφάσισε να μεταφέρει την οικογένειά του στη Βουδαπέστη για μόνιμη εγκατάσταση. Οι τουρκικές αρχές απαγόρευσαν την αναχώρηση της οικογένειας, αρνούμενες να εκδώσουν το απαραίτητο διαβατήριο (τεσκερέ).

Η οικογένεια όμως έφυγε κρυφά νύχτα με άλογα που τα πόδια τους τα είχαν κατάλληλα τυλίξει, για να μην ακούγεται το ποδοβολητό τους, και τον μικρό Θεόδωρο τον μετέφεραν κοιμισμένο μέσα σ' ένα κοφίνι.

Μέσω Θεσσαλονίκης έφτασαν με αυστριακό πλοίο στην Τεργέστη κι από κει στη Βουδαπέστη.

Εκεί ο μικρός Θεόδωρος πολύ γρήγορα άρχισε σπουδές με τον έμπορο και λόγιο Γεώργιο Ζαβίρα. Το 1808, έχουν πεθάνει και οι δυο γονείς του, ήρθε στη Βιέννη προστατευόμενος του θείου του Ιωάννη Μανούση.

Συνέχισε σπουδές Φιλολογίας και Φιλοσοφίας σε γερμανικά και Ιταλικά Πανεπιστήμια και ταυτόχρονα ασχολήθηκε με το εμπόριο, που του εξασφάλιζε οικονομική άνεση και ανεξαρτησία.

Ο Θ. Μανούσης δεν μπόρεσε, ενώ το επιθυμούσε, να κατεβεί στην Ελλάδα μόλις κηρύχτηκε η Επανάσταση. Είναι γνωστή η απαγόρευση μετάβασής του στην Ελλάδα, όταν ξέσπασε η Ελληνική Επανάσταση*,

επίσης είναι γνωστή -από αυστριακά έγγραφα- η μυστική στη συνέχεια εθνική δράση του στην Αυστρία, όπου σε συνεργασία με φιλέλληνες συγκεντρώνει πληροφορίες, αποστέλλει υλικό στην επαναστατημένη Ελλάδα, η παρακολούθησή του από τις αυστριακές αρχές, η σύλληψη και η επί τετράμηνο φυλάκισή του**.

Διαβατήριο τελικά του δόθηκε το 1828. Στην Ελλάδα εγκαταστάθηκε οριστικά το 1835.

Το 1837 συγκαταλέγεται ανάμεσα στους πρώτους διορισθέντες καθηγητές του νεοσύστατου Εθνικού Πανεπιστημίου μας.

Κληροδότησε στη γενέτειρά του τη Βιβλιοθήκη του, η οποία και έγινε ο πυρήνας της Μανούσειας Δημόσιας Κεντρικής Βιβλιοθήκης Σιάτιστας, και χρήματα, με τα οποία δημιουργήθηκε το Μανούσειο Κληροδότημα.

Την **Προτομή** του, που βρίσκεται στο Πάρκο Νικολάου Δήμου στη Σιάτιστα, **φιλοτέχνησε** ο γλύπτης **Μιχαήλ Τόμπρος**. Η κατασκευή της **χρηματοδοτήθηκε από το προϊόν εράνου** που διενήργησε ερανική επιτροπή, η «επιτροπή εορτασμού της εκατονταετηρίδας του Θ. Μανούση», το 1957, με πρωτοβουλία του μακαριστού μητροπολίτη Ιακώβου. Τα **αποκαλυπτήριά** της έγιναν στις **16/11/1958** σε επίσημη τελετή παρουσία των Μητροπολιτών Μυτιλήνης Ιακώβου και Σισανίου και Σιατίστης Πολυκάρπου.

ΠΗΓΕΣ:

Δάρδας Αναστάσιος, **Ίδρυση και λειτουργία του Τραμπαντζείου Γυμνασίου Σιατίστης με την εποπτεία της Εκκλησίας**. Συμβολή στην εκκλησιαστική και εκπαιδευτική ιστορία της Δυτικής Μακεδονίας. Έκδοση του Πατριαρχικού Ιδρύματος Πατερικών Μελετών στη σειρά «Ανάλεκτα Βλατάδων», Θεσσαλονίκη 1997, σελ.397.

Ιωάννου Φίλιππος, **Φιλολογικά Πάρεργα**. Εκ του τυπογραφείου των αδελφών Περρή, Αθήνησιν 1874, έκδοσις Β΄, σελ.663.

Καραμανωλάκης Βαγγέλης, « **Η συγκρότηση της Ιστορικής επιστήμης και η διδασκαλία της Ιστορίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών (1837-1932)**», Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών (Ε.Ι.Ε.). Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών, Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς. Ιστορικό Αρχείο Ελληνικής Νεολαίας, Αθήνα 2006.

****Λάιος Γεώργιος, *Ανέκδοτες επιστολές και έγγραφα του 1821, Ιστορικά Δοκουμέντα από τα Αυστριακά Αρχεία*. Δίφρος, Αθήνα 1958, σελ. 213, 240 και αλλού.**

Λάιος Γεώργιος, *Η Σιάτιστα και οι εμπορικοί οίκοι Χατζημιχαήλ και Μανούση (17^{ος}-19^{ος} αι.)*, εκδ. της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών στη σειρά Μακεδονική Βιβλιοθήκη, Θεσσαλονίκη 1982, σελ. 168-169.

Χατζής Δημήτριος, «**Θεόδωρος Μανούσης, ο πρώτος Καθηγητής της Ιστορίας εν τῷ Εθνικῷ Πανεπιστημίῳ**», (Πλάτων, ἔτος I, τευχ. Α΄-Β΄, 1958, σελ.14). Αθήναι: Σιδέρης, [χ. χ.],σελ.12,14).

Διαθήκαι και Δωρεαί υπέρ του Εθνικού Πανεπιστημίου μετά διαφόρων σχετικών εγγράφων από της ιδρύσεως αυτού μέχρι τέλους του 1899. Εκ του τυπογραφείου των καταστημάτων Ανέστη Κωνσταντινίδου. Εν Αθήναις 1900.

Αρχείο Γεωργίου Μ. Μπόντα.

Εφημερίδα **ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ**, φύλλα με ημερομηνίες 10/9/1957, 18/10/1957, 8/12/1957και 27/11/1958.

*Εφημερίδα **ΑΘΗΝΑ**, φύλλο 5^{ης} Νοεμβρίου 1858, σελ. 2, όπου ο *Λόγος ἐπικήδειος εἰς Θεόδωρον Μανούσην... ἐκφωνηθεὶς ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ τῆς θεολογίας Κωνσταντίνου Κοντογόνου.*

Ημερολόγιο 2011 του δικτυακού τόπου <http://www.siatistanews.gr>

Η Ιστορία της Σιάτιστας σμιλεμένη στο μάρμαρο και στο μέταλλο

Κουκουλίδης Μιχαήλ
(Σιάτιστα, 1872 – Θεσσαλονίκη, 1954)

Ο Μιχαήλ Κουκουλίδης το 1884, σε ηλικία 13 ετών, έφυγε από τη Σιάτιστα και εγκαταστάθηκε στο Ποζάρεβατς της Σερβίας, κοντά στον μεγάλο του αδελφό Γιάννη. Η εμπορική του δραστηριότητα μεταφέρθηκε αργότερα στο Βελιγράδι, όπου ίδρυσε μεγάλο κατάστημα νεωτερισμών και απέκτησε σημαντική περιουσία.

Το 1911 παντρεύτηκε τη Σιατιστινή Αλεξάνδρα Κ. Πάντου. Το 1927 το ζευγάρι εγκαταστάθηκε μόνιμα στη Θεσσαλονίκη.

Μαζί με τη γυναίκα του διέθεσαν για ευεργεσίες τη μεγάλη τους περιουσία. Μεταξύ των άλλων έστειλε στο Γυμνάσιο και τα Δημοτικά Σχολεία της Σιάτιστας εποπτικά όργανα και γραφική ύλη, έστελνε από ένα σακί αλεύρι κάθε Χριστούγεννα και Πάσχα στους απόρους κατοίκους της Σιάτιστας, ανήγειρε το «Ηρώων των πεσόντων», ανέλαβε την αποπεράτωση του ναού του Αγίου Νικολάου Γεράνειας, συνέβαλε στην ανέγερση του Μητροπολιτικού Μεγάρου και στο έργο της ύδρευσης Σιάτιστας. Με χρήματα του «κληροδοτήματος Μιχαήλ και Αλεξάνδρας Κουκουλίδου» κτίστηκε το Πνευματικό Κέντρο Σιάτιστας.

Την **Προτομή** του, που βρίσκεται στο πάρκο του Αγίου Νικολάου Γεράνειας, **φιλοτέχνησε** ο γλύπτης **Λάζαρος Λαμέρας**. Την κατασκευή της **χρηματοδότησε** ο **Δήμος Σιάτιστας**. Τα **αποκαλυπτήριά** της έγιναν στις **4/11/ 1959**.

ΠΗΓΕΣ:

Εφημερίδα Κοζάνης, **ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ**, φύλλο της 9ης/11/1959.

Μπόντας Γεώργιος, **Ευεργέτες και δωρητές της Σιατίστης**. Θεσσαλονίκη 1983.

Στρακαλής Μιλτιάδης, **50 έτη Ελευθερίας**, Αθήναι 1962.

Συλλόγου Σιατιστέων Θεσσαλονίκης, Λεύκωμα **ΣΙΑΤΙΣΤΕΩΝ ΜΝΗΜΗ**, Θεσσαλονίκη 1972.

Ημερολόγιο 2011 του δικτυακού τόπου <http://www.siatistanews.gr>

Η Ιστορία της Σιάτιστας σμιλεμένη στο μάρμαρο και στο μέταλλο

Παύλος Νεράντζης, Καπετάν Περδίκκας

Ο Παύλος Νεράντζης γεννήθηκε στη Σιάτιστα, όπου και έμαθε τα πρώτα γράμματα. Νέος ήρθε στη Θεσσαλονίκη και εργάστηκε κοντά στον Γεώργιο Μπόμπουρα. Αναγκάστηκε όμως να φύγει κρυφά από τη Θεσσαλονίκη και να εγκατασταθεί στα Τρίκαλα, ύστερα από ένα επεισόδιο με τους Ευαγγελιστές της Θεσσαλονίκης: «... επικεφαλής ενός ομίλου νέων, ήρθεν απόζω από το οίκημα στο οποίο δίδασκαν τους παραπλανηθέντας οι προπαγανδισταί και άρχισαν να πετροβολούν και έθραυσαν τας υάλους των παραθύρων. Η προπαγάνδα διαμαρτυρήθηκε στις τούρκικες αρχές και κατόπιν της διαμαρτυρίας καταζητούνταν από τους Τούρκους», σημειώνει ο Φ. Ζυγούρης.

Στα 1897 ακολούθησε, ως εθελοντής, στην Ήπειρο τον αξιωματικό Μωραϊτόπουλο. Την άνοιξη του 1905 μπήκε στο Μακεδονικό Αγώνα με το όνομα Παύλος Περδίκκας. Ήταν αρχηγός ανταρτικού σώματος 10 Σιατιστινών νέων, από τα πρώτα που είχαν σχηματισθεί στην περιοχή. Η δράση του εντοπίζεται κύρια στις περιφέρειες Μορίχοβου και Καρατσιόβας. (**Μορίχοβο**, περιοχή της Βορειοδυτικής Μακεδονίας, μετά τον Α' Παγκόσμιο πόλεμο περιήλθε στην τότε Σερβία, σήμερα στην Π.Γ.Δ.Μ. **Καρατσιόβα**, η Αλμωπία του Νομού Πέλλας, στη Βόρεια Κεντρική Μακεδονία. Κατέχει το βόρειο τμήμα του Νομού Πέλλας).

Μετά το κίνημα των Νεοτούρκων το 1908 και την αμνηστία που δόθηκε στους αγωνιστές άφησε τα κρησφύγετα και γύρισε στο παλιό του

επάγγελμα: άνοιξε εμπορικό στο Άργος Ορεστικό. Δυστυχώς η αμνηστία ήταν φαινομενική. Οι Τούρκοι ανάγκασαν τον Παύλο Περδίκκα να γυρίσει στη Σιάτιστα, εγκαταλείποντας την επιχείρησή του στο Άργος Ορεστικό, χωρίς καμιά αποζημίωση. Στη Σιάτιστα το βράδυ της 1ης Οκτωβρίου 1911 οι Τούρκοι τον δολοφόνησαν.

Την **Προτομή** του, που βρίσκεται στον περίβολο του Αγίου Δημητρίου προς την πλευρά της «Φούρκας», **φιλοτέχνησε** ο γλύπτης **Πέτρος Μωραΐτης**. Η κατασκευή της χρηματοδοτήθηκε από το **Δήμο Σιάτιστας και τον Προοδευτικό Σύλλογο Σιάτιστας**. Τα **αποκαλυπτήριά** της έγιναν στις **4/11/1969**.

ΠΗΓΕΣ:

Δάρδας Αναστάσιος, **Ο Μητροπολιτικός Ναός του Αγίου Δημητρίου Σιάτιστας**, Σιάτιστα 1995, σελ. 99.

Διάφας Αθανάσιος, **Η δολοφονία του Παύλου Περδίκκα**, στο **Σιατιστέων Μνήμη**, Λεύκωμα του Συλλόγου Σιατιστέων Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 1972, σελ. Α135.

Διεύθυνση Ιστορίας Στρατού, **Ο Μακεδονικός Αγών και τα εις Θράκην Γεγονότα**, Έκδοσις Διευθύνσεως Ιστορίας Στρατού, Αθήνα 1998, σελ. 268, 269, 311, 313, 314, 422.

Ζυγούρης Φίλιππος, **Ιστορικά σημειώματα περί Σιατίστης και λαογραφικά αυτής**, επιμέλεια Θεοδώρα Ζωγράφου-Βώρου, ιδ. έκδοση, Σιάτιστα 2010, σελ. 357.

Ημερολόγιο 2011 του δικτυακού τόπου <http://www.siatistanews.gr>

Τοπική Ιστορία-Παύλος Νεράντζης, άρθρο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.siatistanews.gr/0604/0604proswpografia.html>

Η Ιστορία της Σιάτιστας σμυλεμένη στο μάρμαρο και στο μέταλλο

Τσίπος Θωμάς

Ο Θωμάς Π. Τσίπος γεννήθηκε το 1857. Κατά τη διάρκεια του Μακεδονικού Αγώνα έκρυβε αντάρτες στο σπίτι του, μετέφερε όπλα και κατά τις επαγγελματικές μετακινήσεις του στα παζάρια μετέφερε έγγραφες παραγγελίες μεταξύ των Επιτροπών των Εθνικών Οργανώσεων.

Στις 25 Μαρτίου 1908 μαζί με το φίλο του Ευάγγελο Σιμιτζή μετέφεραν φορτία υποδημάτων για το παζάρι της Καστοριάς.

Στη στροφή του δρόμου προς το Καλονέρι, στη θέση της Αγίας Κυριακής, ομάδα Βαλαάδων από τη Βρογκίστα (Καλονέρι) τους κατακρεούργησε με τσεκούρια.

Η πόλη σύσσωμη τίμησε τους νεκρούς με επίσημη κηδεία.

Την **Προτομή** του, που βρίσκεται στον περίβολο του ΤΕΛ «Αναστάσιος Τσίπος», **φιλοτέχνησε** ο γλύπτης **Πέτρος Μωραΐτης**. Η κατασκευή της **χρηματοδοτήθηκε** από το γιό τού Θωμά Τσίπου **Αναστάσιο Τσίπο**, ευεργέτη της πόλης μας. Τα **αποκαλυπτήριά** της έγιναν στις **21/6/1970**.

ΠΗΓΕΣ:

Μπόντας Γεώργιος Μ., «**Τα αποκαλυπτήρια της προτομής του Θωμά Π. Τσίπου, Μακεδονομάχου**», εφημερίδα **ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ** φύλλο της 28ης/6/1970.

Τσίπος Αναστάσιος Θ., **Σημειώσεις από ό,τι ενθυμούμαι για τη ζωή και το θάνατο του πατέρα μου Θωμά Παύλου Τσίπου**, εφημερίδα

ΕΦΗΜΕΡΙΣ, φύλλο 123, Αύγουστος-Σεπτέμβριος-Οκτώβριος
1994.

Η Ιστορία της Σιάτιστας σμιλεμένη στο μάρμαρο και στο μέταλλο

Μάχη της Σιάτιστας, 4/11/1912

Στις 4 Νοεμβρίου 1912 σημειώθηκε η μεγάλη επίθεση των τουρκικών στρατευμάτων για την ανακατάληψη της επαναστατημένης από 12 Οκτωβρίου 1912 Σιάτιστας, στην οποία είχε φτάσει πλέον ο ελληνικός στρατός. Επακολούθησε σκληρή μάχη και συντριβή των τουρκικών στρατευμάτων.

Ο συνταγματάρχης Ν. Κλαδάς σε έκθεσή του αναφέρει για την 4^η Νοεμβρίου 1912:

«Ο Ελληνικός στρατός εξησφάλισε και εμονιμοποίησε την ελευθερίαν της Σιατίστης, αλλά δεν την απηλευθέρωσεν υπό την καθαράν σημασίαν του στρατιωτικού όρου, καθ' όσον η ενθουσιώδης αύτη πόλις απηλευθερώθη μόνη της».

Η μάχη της 4^{ης} Νοεμβρίου 1912 παγίωσε την απελευθέρωση της Σιάτιστας και υπήρξε η χαριστική βολή για τους Τούρκους. Έχει γραφεί ότι: «εάν η Σιάτιστα έπιπτεν, ίσως τα όρια του Ελληνικού Κράτους να ήσαν νοτιώτερον της Φλωρίνης».

Οι εφημερίδες έγραψαν τότε:

«... κατά την ημέραν ταύτην τα Κρητικά και ευσταλή παλληκάρια υπό τους γενναίους των αρχηγούς Κατεχάκην, Παπαδόπετρον και τον αείμνηστον Καπιτσίνην, οι φιλότιμοι και πλήρεις σφρίγγους και εθελοθυσίας νέοι των εμπέδων ταγμάτων υπό τους λαμπρούς ταγματάρχας Παπαδάκην

και Ζυγούρην, η λεοντόθυμος πυροβολαρχία του λοχαγού κ. Κλαδά, οι ηρωικοί πεζοναύται και οι ανδρείοι Γαριβαλδηνοί υπό τον εύτολμον αρχηγόν των Α. Ρώμαν εξεχύθησαν ακατάσχετοι κατά των λυσσωδώς επερχομένων τουρκικών ταγμάτων και προτάζαντες τα γενναία των στήθη κατασυνέτριψαν μεν τον εχθρόν, περιέσωσαν δε τους βωμούς και τα εστίας της Σιατίστης ως και τας 40 χιλιάδας προσφύγων της επαρχίας και εξησφάλισαν τα νώτα της Ε' Μεραρχίας μαχομένης την αυτήν ημέραν βορείως της Κοζάνης παρά τον Κόμανον.

Αλλά και η Σιάτιστα ουκ ολίγον συνεπικούρησεν εις την αίσίαν διεξαγωγήν της μάχης. Οι μεν άνδρες ήρπασαν τα όπλα και συνηγωνίζοντο παρά το πλευρό των αδελφών και σωτήρων αυτών, αι δε γυναίκες άλλαι μεν εγένοντο τραυματιοφορείς, άλλαι παρείχον μητρικήν περίθαλψιν εις τους μεταφερομένους εκ του πεδίου της μάχης τραυματίας και ... αι γραίαι ανοίζασαι τας εκκλησίας εδέοντο με θερμά δάκρυα μετά των ιερέων, όπως ο Θεός στέψη δια νίκης τα Ελληνικά όπλα. Ουδείς Σιατιστής (sic) κατά την φοβεράν εκείνην στιγμήν εσκέφθη την φυγήν, τόση ήτο η γενναιοψυχία των και η πεποίθησις εις τον θρίαμβον των Ελληνικών όπλων.

(απόσπασμα από την Εφημερίδα ΕΜΠΡΟΣ φύλλο της 18ης/11/1913, πηγή: Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος. Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Εφημερίδων και Περιοδικού τύπου).

Το μνημείο βρίσκεται στο ύψωμα «Υπολοχαγού Καπιτσίνη», (Γκραντίστι). Η κατασκευή του **χρηματοδοτήθηκε** από τον **Αλέξιο Γεωργίου Λιάκο**, ευεργέτη της Σιάτιστας.

Δεν βρήκαμε έγγραφο σχετικό με την ακριβή ημερομηνία των αποκαλυπτηρίων του μνημείου. Δημοσίευμα της εφημερίδας της Κοζάνης ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ, φύλλο της 7ης/11/1970, αναγγέλλει την μέλουσα κατασκευή του: «...εψάλη τρισάγιον εις το νεοανεργηθσόμενον μνημείον...»

ΠΗΓΕΣ:

Αποσπάσματα από τα δημοσιεύματα του siatistanews.gr με τίτλο: «**Ξεφυλλίζοντας εφημερίδες της εκατονταετίας 1912-2012**. Με αφορμή δημοσιεύματα σχετικά με τη Σιάτιστα θυμάμαι-μαθαίνω-προβληματίζομαι».

Εφημερίδα **ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ**, φύλλο της 7ης/11/1970, σελίδα 1.

Εφημερίδα **ΕΜΠΡΟΣ**, φύλλο της 18ης/11/1913.

Στρακαλής Μιλτιάδης, **50 έτη Ελευθερίας**, έκδοση του Δήμου Σιάτιστας, Τύποις Τσιρώνη, Αθήναι 1962.

Η Ιστορία της Σιάτιστας σμιλεμένη στο μάρμαρο και στο μέταλλο

Μαρκίδες Πούλιου και Θεοχάρης Τουρούντζιας

Οι αδερφοί Μαρκίδες Πούλιου, από τη Σιάτιστα, είναι οι εκδότες της πρώτης σωζόμενης ελληνικής εφημερίδας, δραστήριοι τυπογράφοι, μεγάλοι πατριώτες και στενοί συνεργάτες του Ρήγα.

Ο πατέρας τους, Μάρκος Πούλιου, εγκαταστάθηκε στη Βιέννη ως έμπορος και από το 1776 πήρε κοντά του τους δυο γιους του, Πούλιο (μικρό όνομα που συνηθίζοταν στη Σιάτιστα) και Γεώργιο. Τα δυο αδέρφια μορφώθηκαν, έμαθαν ξένες γλώσσες, ασχολήθηκαν με το εμπόριο και πήραν την αυστριακή υπηκοότητα. Ο Πούλιος (ή Πούπλιος) εργάστηκε ως εφοριακός υπάλληλος και ο Γεώργιος ως «εμπορομεσίτης ανατολικών ειδών». Από το 1790 στράφηκαν στην τυπογραφία και την έκδοση βιβλίων.

Δούλεψαν στο τυπογραφείο του Ιωσήφ Μπαουμπίστερ, το οποίο ανέλαβαν από το 1792 ως το 1797, οπότε έκλεισε από τις αυστριακές αρχές μετά τη σύλληψη του Ρήγα. Στην εμπορική φέρμα των εκδοτικών επιχειρήσεών τους καθιέρωσαν το όνομα Μαρκίδες, δηλαδή: οι γιοι του Μάρκου.

Το 1790 τα δυο αδέρφια εξέδωσαν την *Εφημερίδα*, ενώ στο τυπογραφείο τους τύπωσαν πολλά ελληνικά βιβλία. Το 1797 διώχτηκαν ως στενοί συνεργάτες του Ρήγα και τυπογράφοι του επαναστατικού

μανιφέστου του. Ο Γεώργιος εξορίστηκε, πήρε άσυλο στη Γαλλία, πήγε στην Αγκόνα, όπου δρούσε κέντρο επαναστατικών πυρήνων με προορισμό την Ελλάδα, και τελικά εγκαταστάθηκε στη Νυρεμβέργη. Πέθανε το 1830 και θάφτηκε σε οικογενειακό τάφο στη γειτονική πόλη Φιρτ. Ο Πούλιος Μαρκίδης Πούλιου, που βρισκόταν εκτός της αυστριακής επικράτειας όταν συνελήφθη ο αδερφός του, κατέβηκε με μια ομάδα δημοκρατών στην Ιταλία, για να τεθεί στην υπηρεσία του Ναπολέοντα, και κατέληξε στη Βενετία, για να συνεχίσει την εκδοτική του δράση. Επιδίωξε να βγάλει εφημερίδα στην Ιόνιο Πολιτεία, αλλά για την τελευταία φάση της ζωής του δεν υπάρχουν τεκμηριωμένα βιογραφικά στοιχεία.

Οι σχέσεις τους με τον Ρήγα

Ο Ρήγας Βελεστινλής συνδέθηκε με τους εκδότες Μαρκίδες Πούλιου από το πρώτο ταξίδι του στη Βιέννη, το 1790, όταν τύπωσε στο τυπογραφείο τους το βιβλίο του ***Σχολείον των ντελικάτων εραστών***. Από το καλοκαίρι του 1796 ως το τέλος του 1797 είχε μόνιμο καθημερινό «στέκι» τα γραφεία της Εφημερίδος τους. Η επιχείρηση των Μαρκίδων Πούλιου είχε αναλάβει την κεντρική πώληση και τη διακίνηση των χαρτών του Ρήγα, ενώ η ***Εφημερίς*** δημοσίευε τακτικά αγγελίες για τη «Χάρτα της Ελλάδος». Στο πατάρι ο Ρήγας με τους Σιατιστινούς αδερφούς και τον πατριωτικό κύκλο λογίων και σπουδαστών της Βιέννης προετοίμαζαν τα επαναστατικά τους σχέδια. Στο τυπογραφείο ο Ρήγας τύπωσε το επαναστατικό μανιφέστο του, ένα πυκνοτυπωμένο μονόφυλλο μεγάλου σχήματος που περιείχε την Επαναστατική Προκήρυξη, τα Δίκαια του Ανθρώπου και τον Θούριο.

Το τυπογραφείο των Μαρκίδων Πούλιου

Το τυπογραφείο των Μαρκίδων Πούλιου ανήκε στον νομοδιδάσκαλο και παιδαγωγό Ιωσήφ Μπαουμπίστερ (Josef Baumeister). Τα δύο αδέρφια εργάστηκαν αρχικά εκεί ως τυπογράφοι, αλλά ανέλαβαν τη διεύθυνσή του από το 1792, όταν ο Μπαουμπίστερ προσλήφθηκε ως οικοδιδάσκαλος των πριγκίπων του αυστριακού θρόνου.

Στην εφταετία 1791-1797, πέρα από την ***Εφημερίδα***, το πρώτο σωζόμενο φύλλο του Ελληνισμού, οι Μαρκίδες Πούλιου τύπωσαν στο τυπογραφείο τους 56 ελληνικά βιβλία, αρκετά από αυτά με τη φίρμα του Μπαουμπίστερ. Τα πρώτα χρόνια υπάρχει η εκδοτική ένδειξη ***Παρά Ιωσήφ Βαουμαϊστέρω*** και αργότερα ***Παρά Μαρκίδ. Πούλιου*** και άλλες συναφείς καταγραφές, όπως ***Παρά τοις ανταδέλφοις Μαρκίδ. Πούλιου***.

Το τυπογραφείο έκλεισε από τις αυστριακές αρχές το 1797, μετά τη σύλληψη του Ρήγα και την αποκάλυψη ότι σ' αυτό τυπώθηκε το επαναστατικό μανιφέστο του πρωτομάρτυρα της ελληνικής εθνεγερσίας. (αντιγραφή από το αναρτημένο θέμα στην ιστοσελίδα <http://www.markides.gr/>*, ανάρτηση 21/3/2013).

Ο Θεοχάρης Τουρούντζιας, ο νεαρός σιατιστινός συμμάρτυρας του Ρήγα, γεννήθηκε στη Σιάτιστα στα 1776. Ο πατέρας του Γεώργιος ήταν έμπορος.

Η οικογένεια Τουρούντζια μετανάστευσε αρχικά στο Σεμλίνο, πόλη στην περιοχή του σημερινού Βελιγραδίου η οποία τέθηκε μετά το 1718 υπό αυστριακή κυριαρχία, στη συνέχεια στο Βουκουρέστι και τελικά εγκαταστάθηκε στη Βιέννη. Με την εργατικότητα τους τα μέλη της οικογένειας εξελίχθηκαν σε αξιόλογους επιχειρηματίες.

Στη Βιέννη ο Θεοχάρης γνωρίστηκε με τον Ρήγα, ασπάστηκε τις ιδέες του και στρατεύθηκε για τον κοινό σκοπό, την απελευθέρωση της Ελλάδας από τον τουρκικό ζυγό. Στο πλαίσιο της επαναστατικής δράσης της ομάδας του Ρήγα ο Θεοχάρης ανέλαβε τη διακίνηση των επαναστατικών προκηρύξεων κατά τη διάρκεια των εμπορικών ταξιδιών του μεταξύ Βιέννης και Σεμλίνου.

Ύστερα από την προδοσία των σχεδίων του Ρήγα και τη σύλληψη του ήρωα, η Αυστριακή Αστυνομία συνέλαβε και ανέκρινε και τους συνεργάτες του, ανάμεσά τους και τον Θεοχάρη, τον νεότερο απ' όλους. Η θαρραλέα αντιμετώπιση των εναντίον του κατηγοριών κατά τη διάρκεια της ανάκρισης έχει καταγραφεί στα επίσημα έγγραφα της Αυστριακής Αστυνομίας.

Στη συνέχεια, και κατά παράβαση του Διεθνούς Δικαίου, η Αυστριακή Κυβέρνηση παρέδωσε τους 8 συλληφθέντες -Οθωμανούς υπηκόους και ουσιαστικά πολιτικούς κρατούμενους- σιδηροδρόσιους στην Τουρκική εξουσία, η οποία και ... φρόντισε για τη μεταφορά τους από τη Βιέννη στο Βελιγράδι και τη δολοφονία τους με στραγγαλισμό στη φυλακή του Πύργου Νεμπόιζα. Ήταν 24 Ιουνίου 1798 και ο Θεοχάρης ήταν μόνο 22 χρονών.

(απόσπασμα από το Ημερολόγιο 2011 του δικτυακού τόπου <http://www.siatistanews.gr>)

Το **τιμητικό μνημείο** βρίσκεται στην πλατεία Τσιστοπούλου. Τα **αποκαλυπτήρια** έγιναν στις **16/5/1971**. Την κατασκευή **χρηματοδότησε** η **επιτροπή εορτασμού της 150ετίας της εθνικής παλιγγενεσίας**.

ΠΗΓΕΣ:

Εφημερίδα **ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ**, φύλλο της 18ης/5/1971, σελίδα 9.

Ημερολόγιο 2011 του δικτυακού τόπου <http://www.siatistanews.gr>

*Ιστοσελίδα του **ΜΟΡΦΩΤΙΚΟΥ – ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ «ΜΑΡΚΙΔΕΣ ΠΟΥΛΙΟΥ»** <http://www.markides.gr/>, ανάρτηση 21/3/2013.

IME, **Οι Ελληνικές παροικίες στις πρώην Γιουγκοσλαβικές χώρες**
<http://www.ime.gr/projects/migration/15-19/gr/v2/yugoslavia.html>
ανάρτηση 18/10/2015.

Η Ιστορία της Σιάτιστας σμιλεμένη στο μάρμαρο και στο μέταλλο

Αρχιεπίσκοπος Ζωσιμάς

Ο Φίλιππος Ζυγούρης **στα Ιστορικά του σημειώματα** γράφει: «...Ο Ζωσιμάς ήταν από τη Σιάτιστα, γόνος ευγενούς οικογενείας. ... Πού εσπούδασε δεν μπορούμε να αναγράψουμε, γιατί μας λείπουν οι αναγκαίες πηγές. Ήτο υιός του παπά Νικολάου Ρούση Ανήλθε στο θρόνο της Αρχιεπισκοπής Αχριδών δύο φορές, πρώτη φορά στα 1695 και δεύτερη φορά στα 1708. Το θρόνο της Αρχιεπισκοπής διετήρησε την πρώτη φορά τέσσερα χρόνια και τη δεύτερη φορά ένα μονάχα χρόνο. Τα χρόνια που κατείχε το θρόνο της Αρχιεπισκοπής διατηρούσε προεδρικώς και τη Μητρόπολη Σισανίου, στην οποία αρχιεράτευσε από τα 1686 έως στα 1746... Απέθανε στα 1746 και άφησε κληρονόμον του τον υιόν του Γεώργιον...»

Στον «Κώδικα Ζωσιμά» της Μητροπόλεως Σισανίου και Σιατίστης υπάρχει σημείωση για τον Ζωσιμά στην οποία αναφέρεται ότι: «... ετάφη εν τη εκκλησία του αγίου ενδόξου προφήτου ηλιού».

Ο Αναστάσιος Δάρδας στο βιβλίο του **Η Επισκοπή-Μητρόπολη Σισανίου και Σιατίστης**, σελ.27, σημειώνει: «...Σταθμό στη ιστορική πορεία της επαρχίας Σισανίου και Σιατίστης αποτελεί η μακρόχρονη αρχιερατεία του Ζωσιμά. Η εξηκονταετής ποιμαντορία του (1686-1746), με ενδιάμεση άνοδο του δύο φορές (1695-1699 και 1707-1709) στον αρχιεπισκοπικό θρόνο της Αχρίδος, αποτελεί τη γονιμότερη, στα χρόνια της οθωμανικής κυριαρχίας, περίοδο της ιστορίας της Σιάτιστας και της επαρχίας. Η πνευματική, εκπαιδευτική, πολιτιστική και οικονομική ανάπτυξη που σημειώθηκε κατά την περίοδο αυτή, αντικατοπτρίζεται στους ναούς, τα

σχολεία και τα αρχοντικά σπίτια της Σιάτιστας. Ο Ζωσιμάς υπήρξε δυναμική προσωπικότητα με πολύπλευρη εκκλησιαστική, εκπαιδευτική και πολιτική δραστηριότητα.»

Στην **Ιστορία του Ελληνικού Έθνους**, τόμος ΙΑ΄ σελ. 48-50, αναφέρονται διαπραγματεύσεις του Ζωσιμά με τον αυτοκράτορα της Αυστρίας Κάρολο ΣΤ΄ με σκοπό την πρόκληση επαναστατικών εκδηλώσεων στη Δυτική Μακεδονία και στόχο την αυτονομία των Ελλήνων της περιοχής.

Το **τιμητικό μνημείο** βρίσκεται στον περίβολο του Μητροπολιτικού Μεγάρου Σιάτιστας. Τα **αποκαλυπτήρια** έγιναν στις **16/5/1971** από τον εκπρόσωπο της Ιεράς Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδος μητροπολίτη Μυτιλήνης Ιάκωβο. Την κατασκευή **χρηματοδότησε** η **«επιτροπή εορτασμού της 150ετίας της εθνικής παλιγγενεσίας»**.

ΠΗΓΕΣ:

Δάρδας Αναστάσιος, **Η Επισκοπή-Μητρόπολη Σισανίου και Σιατίστης**. Εκδοτική παραγωγή: Γραφικές Τέχνες-Εκδόσεις «Μυγδονία» Αθ. Καγιάς και Σία Ο.Ε, Θεσσαλονίκη 2006.

Ζυγούρης Φίλιππος, **Ιστορικά σημειώματα περί Σιατίστης και λαογραφικά αυτής**, επιμέλεια Θεοδώρα Ζωγράφου-Βώρου, ιδ. έκδοση, Σιάτιστα 2010.

Καλινδέρης Μιχαήλ, **Ο Κώδιξ της Μητροπόλεως Σισανίου και Σιατίστης (1686-)**, Έκδοση της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών στη σειρά Μακεδονική Βιβλιοθήκη, Θεσσαλονίκη 1974.

Εκδοτικής Αθηνών, **Ιστορία του Ελληνικού Έθνους** τ. ΙΑ΄ σελ. 48-50.

Εφημερίδα **ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ**, φύλλο της 18ης/5/1971, σελίδα 9.

Η Ιστορία της Σιάτιστας σμιλεμένη στο μάρμαρο και στο μέταλλο

Μητέρα

Παραθέτουμε σε αντιγραφή το κείμενο που αναγράφεται στο μνημείο:

**ΜΕΣ' ΤΗΝ ΑΓΚΑΛΗ ΣΟΥ Ω ΘΑΥΜΑ
ΚΡΑΤΑΣ ΤΟ ΘΕΟ ΜΑΣ ΜΗΤΕΡΑ
ΚΙ' ΕΙΣΑΙ ΑΠ' ΤΟΥΣ ΚΟΣΜΟΥΣ
ΤΩΝ ΑΣΤΡΩΝ ΕΣΥ ΠΛΑΤΥΤΕΡΑ**

**ΠΡΟΣΕΥΧΗ
ΤΩΝ ΠΡΟΣΚΟΠΩΝ ΣΙΑΤΙΣΤΑΣ
ΣΤΗ ΜΗΤΕΡΑ ΜΑΪΟΣ 1972**

Το **τιμητικό μνημείο** βρίσκεται στο προαύλιο του 1^{ου} Δημοτικού Σχολείου Σιάτιστας. Τοποθετήθηκε από το Σώμα Προσκόπων της Τοπικής Εφορείας Σιάτιστας την Κυριακή 7 Μαΐου 1972.

ΠΗΓΗ:

Μπόντας Γεώργιος Μ., «Το Ηρώο, οι προτομές και οι αναμνηστικές πλάκες της Σιάτιστας», εφημερίδα **ΕΦΗΜΕΡΙΣ**, φύλλο 139, Σεπτέμβριος 1996, σελ. 7.

Εφημερίδα Κοζάνης **ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ**, φύλλο της 13^{ης}
Μαΐου 1972, σελ. 4.

Η Ιστορία της Σιάτιστας σμιλεμένη στο μάρμαρο και στο μέταλλο

**Θεοχάρης Τουρούντζιας του Γεωργίου
(Σιάτιστα, 1776 - Βελιγράδι, 1798)**

Ο Θεοχάρης Τουρούντζιας, ο νεαρός σιατιστινός συμμάρτυρας του Ρήγα, γεννήθηκε στη Σιάτιστα στα 1776. Ο πατέρας του Γεώργιος ήταν έμπορος.

Η οικογένεια Τουρούντζια μετανάστευσε αρχικά στο Σεμλίνο, πόλη στην περιοχή του σημερινού Βελιγραδίου η οποία τέθηκε μετά το 1718 υπό αυστριακή κυριαρχία, στη συνέχεια στο Βουκουρέστι και τελικά εγκαταστάθηκε στη Βιέννη. Με την εργατικότητα τους τα μέλη της οικογένειας εξελίχθηκαν σε αξιόλογους επιχειρηματίες.

Στη Βιέννη ο Θεοχάρης γνωρίστηκε με το Ρήγα, ασπάστηκε τις ιδέες του και στρατεύθηκε για τον κοινό σκοπό, την απελευθέρωση της Ελλάδας από τον τουρκικό ζυγό. Στο πλαίσιο της επαναστατικής δράσης της ομάδας του Ρήγα ο Θεοχάρης ανέλαβε τη διακίνηση των επαναστατικών προκηρύξεων κατά τη διάρκεια των εμπορικών ταξιδιών του μεταξύ Βιέννης και Σεμλίνου.

Ύστερα από την προδοσία των σχεδίων του Ρήγα και τη σύλληψη του ήρωα, η Αυστριακή Αστυνομία συνέλαβε και ανέκρινε και τους συνεργάτες του, ανάμεσά τους και τον Θεοχάρη, τον νεότερο απ' όλους. Η θαρραλέα αντιμετώπιση των εναντίον του κατηγοριών κατά τη διάρκεια της ανάκρισης έχει καταγραφεί στα επίσημα έγγραφα της Αυστριακής Αστυνομίας.

Στη συνέχεια, και κατά παράβαση του Διεθνούς Δικαίου, η Αυστριακή Κυβέρνηση παρέδωσε τους 8 συλληφθέντες -Οθωμανούς υπηκόους και ουσιαστικά πολιτικούς κρατούμενους- σιδηροδρόσιους στην Τουρκική εξουσία, η οποία και ... φρόντισε για τη μεταφορά τους από τη Βιέννη στο Βελιγράδι και τη δολοφονία τους με στραγγαλισμό στη φυλακή του Πύργου Νεμπούζα. Ήταν 24 Ιουνίου 1798 και ο Θεοχάρης ήταν μόνο 22 χρονών.

Την **Προτομή** του, που βρίσκεται στην πλατεία Τσιστοπούλου, **φιλοτέχνησε** η γλύπτρια **Αλίκη Χατζή**. Την κατασκευή της **χρηματοδότησε η Μαλαματή Κανατσούλη-Παπαδημητρίου**, απόγονος του Δημητράκη Χατζημιχαήλ, του οποίου η αδελφή Αγνή ήταν σύζυγος του Ιωάννη Τουρούντζια, αδελφού του Θεοχάρη. Τα **αποκαλυπτήριά** της έγιναν στις **26/10/1984**.

ΠΗΓΕΣ:

Αποστόλου Ιωάννης, **Ιστορία της Σιατίστης**, Εκδοτικός οίκος Δημητράκου Α.Ε., Αθήναι 1929, σελ. 21.

Ζυγούρης Φίλιππος, **Ιστορικά σημειώματα περί Σιατίστης και λαογραφικά αυτής**, επιμέλεια Θεοδώρα Ζωγράφου-Βώρου, ιδ. έκδοση, Σιάτιστα 2010.

Θεόφιλος Γεώργιος (Κυμαίος), **Βιογραφία Ρήγα του Φεραίου**. Εκ του τυπογραφείου του «Νέου Αστέρος», εν Λαρίσση 1893, σελ. 60-61.

Καλινδέρης Μιχαήλ, **Σημειώματα Ιστορικά** (εκ της Δυτ. Μακεδονίας). Τύποις «Επαρχιακής Φωνής», Πτολεμαΐς 1939, σελ. 28.

Κανατσούλης Χαρίλαος, **Θεοχάρης Γ. Τουρούντζιας (1776-1798)**, Συμμετοχή της Σιάτιστας στο προεπαναστατικό κίνημα του Ρήγα Φεραίου, Αθήνα 1985.

Λάιος Γεώργιος, **Η Σιάτιστα και οι εμπορικοί οίκοι Χατζημιχαήλ και Μανούση (17ος-19ος αι.)**, εκδ. της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών στη σειρά Μακεδονική Βιβλιοθήκη, Θεσσαλονίκη 1982.

Λεγράνδ Αιμίλιος, **Ανέκδοτα έγγραφα περί Ρήγα Βελεστινλή και των συν αυτό μαρτυρησάντων**, εκ των εν Βιέννη Αρχείων εξαχθέντα και δημοσιευθέντα, υπό Αιμιλίου Λεγράνδ. Μετά μεταφράσεως ελληνικής υπό Σπυρίδωνος Π. Λάμπρου, Αθήνησιν 1891. Επανεκδοση από την Επιστημονική Εταιρεία Μελέτης Φερών-Βελεστίνου- Ρήγα, Αθήνα 2000, σελ. 101.

Νάτσινας Θεόδωρος, **Οι Μακεδόνες πραγματευτάδες εις τας χώρας Αυστρίας και Ουγγαρίας**, Θεσσαλονίκη 1939.

Παπαδριανός Ιωάννης, «**Οι οπαδοί του Ρήγα Βελεστινλή στο Σεμλίνο**», Υπέρεια, τ.2^{ος}, Πρακτικά Β' Συνεδρίου «Φεραί-Βελεστίνο-Ρήγας», Βελεστίνο 2-4 Οκτωβρίου 1992. Μέρος Β', Ρήγας. Έκδοση της

Επιστημονικής Εταιρείας Μελέτης «Φερών-Βελεστίνου-Ρήγα»,
Αθήνα 1994, σελ. 657.
Εφημερίδα **ΕΦΗΜΕΡΙΣ**, φύλλο 30, Μάρτιος 1985.
Ημερολόγιο 2011 του δικτυακού τόπου <http://www.siatistanews.gr>

Η Ιστορία της Σιάτιστας σμιλεμένη στο μάρμαρο και στο μέταλλο

Ο ΣΙΑΤΙΣΤΙΝΟΣ ΜΑΚΕΔΟΝΟΜΑΧΟΣ ΘΩΜΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΚΑΡΑΤΖΙΑΣ (1872-1947)

Με πρωτοβουλία του Δήμου της Σιάτιστας και της Εκκλησιαστικής Επιτροπής του Αγίου Νικολάου της Σιάτιστας και με συνδρομές πολλών Σιατιστινών διαμορφώθηκε η πλατεία Θωμά Δημητρίου Καρατζία στη Σιάτιστα (στη συνοικία Γεράνεια), όπου στήθηκε αναμνηστική πλάκα του Σιατιστινού Μακεδονομάχου Θωμά Δημητρίου Καρατζία.

Ο Θωμάς Δ. Καρατζίας ήταν από τους πρώτους που κατατάχθηκε αμέσως στο ένοπλο σώμα του Σιατιστινού οπλαρχηγού του Μακεδονικού αγώνα Παύλου Νεράντζη ή Καπετάν Περδίκας, το οποίο σχηματίστηκε πολύ νωρίς στη Σιάτιστα.

Ο Θωμάς Δημητρίου Καρατζίας γεννήθηκε στη Σιάτιστα το έτος 1872. Ένα δε πιστοποιητικό ταυτότητας που το υπογράφει ο Δήμαρχος της Σιάτιστας Βουλγαρόπουλος στις 17 Μαρτίου 1918 μας παρέχει τα κάτωθι στοιχεία:

Ονοματεπώνυμο: Θωμάς Καρατζίας

Τόπος γεννήσεως: Σιάτιστα

Ηλικία: 46 ετών

Επάγγελμα: Κτηματίας

Οφθαλμοί: Καστανοί

Κόμη: Καστανή
Ανάστημα: Μέτριο

.....

.....

Οι υπηρεσίες του προς την Πατρίδα έχουν αποτυπωθεί στα **Πιστοποιητικά** τα οποία οι αρχηγοί των Σωμάτων στα οποία υπηρέτησε του έδωσαν— το ΕΛΛΗΝΟΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΝ ΚΟΜΙΤΑΤΟΝ του Θωμά Μ. Γκούρα και το ΕΛΛΗΝΟΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΝ ΣΩΜΑ του Παύλου Περδίκκα.

Επίσης υπάρχουν επίσημα έγγραφα, του ελληνικού κράτους τα οποία του αναγνωρίζουν μεγάλη πολεμική αρετή για τις υπηρεσίες που πρόσφερε στον Μακεδονικό αγώνα και του απονέμουν **αναμνηστικό μετάλλιο Μακεδονικού αγώνος**.

(Αποσπάσματα από ομότιτλο δημοσίευμα του Γεωργίου Μ. Μπόντα στην εφημερίδα **ΕΦΗΜΕΡΙΣ**, φύλλο 27, Σεπτέμβριος 1984).

Το **τιμητικό μνημείο** βρίσκεται στη Γεράνεια στην πλατεία Θωμά Καράτζια. Τα **αποκαλυπτήρια** έγιναν στις **24/2/1985**. Την κατασκευή χρηματοδότησε η **Εκκλησιαστική επιτροπή του Ιερού Ναού αγίου Νικολάου Σιάτιστας** και πολλοί **Σιατιστείς**.

ΠΗΓΕΣ

Ι. Π. «**Ο Παύλος Μελάς στη Σιάτιστα**», εφημερίδα **ΜΑΡΚΙΑΔΕΣ**, φύλλο 12, 30 Ιουλίου 1960.

Μπόντας Γεώργιος Μ., «**Το Ηρώο, οι προτομές και οι αναμνηστικές πλάκες της Σιάτιστας**», εφημερίδα **ΕΦΗΜΕΡΙΣ**, φύλλο 139, Σεπτέμβριος 1996, σελ. 7.

Μπόντας Γεώργιος Μ. «**Με την ευκαιρία των εκδηλώσεων για τα 80 χρόνια του Μακεδονικού Αγώνα**», εφημερίδα **ΕΦΗΜΕΡΙΣ**, φύλλο 27, Σεπτέμβριος 1984.

Μπόντας Γεώργιος, «**Τα αποκαλυπτήρια της αναμνηστικής πλάκας του Σιατιστινού Μακεδονομάχου Θωμά Δ. Καράτζια**», εφημερίδα **ΕΦΗΜΕΡΙΣ**, φύλλο 29, Μάρτιος 1985.

Η Ιστορία της Σιάτιστας σμιλεμένη στο μάρμαρο και στο μέταλλο

Δημήτριος Ιωαννίδης
(Σιάτιστα, 1841-Θεσσαλονίκη, 1906)

Ο Δημήτριος Ιωαννίδης εργάστηκε ως δάσκαλος στην Ελληνική παροικία των Βελεσσών στη Σερβία, μετά ασχολήθηκε με την παραγωγή και το εμπόριο μάλλινων υφασμάτων και απέκτησε πολλά χρήματα, τα οποία χρησιμοποίησε για ευεργεσίες. Με το κληροδοτήμά του, μεταξύ άλλων, ενισχύονται άπορα άτομα, φοιτητές, σπουδαστές που κατάγονται από τη Σιάτιστα και φοιτούν σε Σχολές κάθε τύπου, προικοδοτείται κάθε χρόνο ένα κορίτσι, εκτελούνται έργα κοινής ωφέλειας στη Σιάτιστα...

Η διαθήκη του είναι και ο καθρέφτης των προθέσεων του. Παραθέτουμε απόσπασμα από τη μυστική ιδιόγραφη διαθήκη του, που συντάχτηκε στη Θεσσαλονίκη το 1903.

«..... Προς τούτοις διατάσσω και παρακαλώ, ίνα οι εκτελεσταί δίδωσι κατ' έτος (25) είκοσι πέντε λίρας Οθωμανικάς προς αγοράν και διανομήν αλεύρων τοις απόροις συμπατριώταις μου κατά τα Χριστούγεννα και Πάσχα Οι εν λόγω εκτελεσταί της μυστικής μου ταύτης διαθήκης θα διαθέτωσιν επίσης λίρας Οθωμανικάς (50) πενήτηνκοντα προς υπανδρείαν ομολογουμένως πτωχών απόρων και τιμίων κορασίων εκ τε της πατρίδος μου Σιατίστης, εκ Βιτωλίων και της Θεσσαλονίκης, ήτοι εκ περιτροπής κατ' έτος εκ των ειρηνένων Κοινοτήτων θα υπανδρεύηται ανά μία πτωχή και τιμία κόρη ».

Την **Προτομή** του, που βρίσκεται στο πάρκο / παιδική χαρά της Γεράνειας κοντά στον Άγιο Αντώνιο, **φιλοτέχνησε ο Σώτος Αλεξίου**. Την κατασκευή της **χρηματοδότησε το Ιωαννίδειο Ίδρυμα**. Τα **αποκαλυπτήριά** της έγιναν στις **22/10/ 1989**.

ΠΗΓΕΣ:

Κούγιας Λεωνίδας Μ., **Ο ευεργέτης Δημήτριος Ιωαννίδης, «Σιατιστεύς» και το Ίδρυμά του**, Θεσσαλονίκη 1984. Έκδοση του Συλλόγου Σιατιστέων Θεσσαλονίκης.

Συλλόγου Σιατιστέων Θεσσαλονίκης, Λεύκωμα **ΣΙΑΤΙΣΤΕΩΝ ΜΝΗΜΗ**, Θεσσαλονίκη 1972.

Εφημερίδα **ΕΦΗΜΕΡΙΣ** φύλλο 79, Νοέμβριος 1989.

Εφημερίδα **Ο ΧΡΟΝΟΣ**, φύλλο 10ης/10/1989.

Η Ιστορία της Σιάτιστας σμιλεμένη στο μάρμαρο και στο μέταλλο

Καπετάνισσα Περιστεέρα (Σιάτιστα, 1860<->-Αμπελώνας, 1938)

Σε όλη τη διάρκεια του Ρωσοτουρκικού πολέμου (1877-1878) στη Δυτική Μακεδονία υπήρχε προετοιμασία για επανάσταση κι αποτίναξη του τουρκικού ζυγού. Μεταφέρονταν όπλα και εφόδια από την ελεύθερη Ελλάδα και πολλοί θερμόαιμοι βγήκαν στα βουνά συγκρότησαν ένοπλα ανταρτικά σώματα που προστάτευαν τους χριστιανούς κατοίκους από τους ληστές, τους ατάκτους τουρκαλβανούς και την τουρκική αυθαιρεσία.

Ανάμεσά τους και η 17χρονη Περιστεέρα Κράκα.

Ο Θρύλος της πατρίδας μας!

Σύμφωνα με νεότερους ερευνητές αυτή είναι ο θρυλικός καπετάνιος **Σπανοβαγγέλης**, ο οποίος το 1879 μαζί με τον καπετάν Κράκα και τον καπετάν Νταβέλη πολιόρκησαν και κατέλαβαν τη Φλώρινα!

Η Περιστεέρα ζούσε στη Γεράνεια με τα αδέρφια της. Μικρή ήταν ατίθαση κι όταν μεγάλωσε και τα αδέρφια της είχαν ήδη σχηματίσει αξιόλογο ανταρτικό σώμα υφίστατο, ως αδελφή αντάρτη, τον εκφοβισμό και τις απειλές του δυνάστη. Τότε ήταν που αποφάσισε να ακολουθήσει τον δρόμο των αδελφών της. Βγήκε με μυθιστορηματικό τρόπο στα βουνά και ύστερα από τον φόνο του αδελφού της έγινε η ίδια αρχηγός του σώματος Κράκα.

Σύμφωνα με τον Ι. Αποστόλου: *«Επί έξ μηνας κατόπιν κανείς Τούρκος στρατιωτικός δεν μπορούσε να κοιμάται ήσυχος. Απιστεύτως γενναία, ... η κόρη αυτή, προς την οποίαν, επί τέλους, ηναγκάσθη να*

συνθηκολογήσει μια ολόκληρος Αυτοκρατορία. Της έδωσαν αμνηστία.....».

Η Αθηνά Τζινίκου-Κακούλη επικαλούμενη άρθρο του Γ. Χατζηδάκη στην εφημερίδα «Ελεύθερος Τύπος» της 8ης/12/1984 δίνει πιο ενδιαφέρουσες λεπτομέρειες:

Μπαίνοντας στη Θεσσαλία η Περιστέρα εγκαταστάθηκε στο Καζακλάρ, σημερινό Αμπελώνα. Εκεί ο άνδρας της κι άλλοι καπεταναίοι συνελήφθησαν από την ελληνική Κυβέρνηση με την κατηγορία της ληστείας και φυλακίστηκαν στην Αίγινα.

Τότε ήρθε ή ίδια η Περιστέρα στην Αθήνα, συνάντησε το βασιλιά Γεώργιο, για να του εξηγήσει πως όλοι τους δεν ήταν ληστές, αλλά πολέμησαν τον Τούρκο και προστάτεψαν το ραγιά.

Κατάφερε να τους ελευθερώσει και να γυρίσει στη Θεσσαλία.

Πέθανε το 1938 σε ηλικία 78 χρονών.

Τον **Ανδριάντα** της, που βρίσκεται στο πάρκο δίπλα στο Κουκουλίδειο Πνευματικό Κέντρο, **φιλοτέχνησε** η γλύπτρια **Αλίκη Χατζή**. Την κατασκευή του **χρηματοδότησε ο Νικόλαος Τύρνας**, ευεργέτης της Σιάτιστας. Τα **αποκαλυπτήριά** του έγιναν στις **12/8/1990**.

ΠΗΓΕΣ:

Αποστόλου Ιωάννης, **Ιστορία της Σιατίστης**, Εκδοτικός οίκος Δημητράκου Α.Ε., Αθήναι 1929.

Δάρδας Αναστάσιος, **Η Σιατιστινή Καπετάνισσα Περιστέρα**, περιοδικό ΕΛΙΜΕΙΑΚΑ, τεύχος 96 (Ιούνιος 1991), Θεσσαλονίκη 1991.

Ζυγούρης Φίλιππος, **Ιστορικά σημειώματα περί Σιατίστης και λαογραφικά αυτής**, επιμέλεια Θεοδώρα Ζωγράφου-Βώρου, ιδ. έκδοση, Σιάτιστα 2010.

Τζινίκου-Κακούλη Αθηνά, **Η Μακεδόνισσα στο θρύλο και στην Ιστορία (1453-1940 μ.Χ.)**. Εκδοτική Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 1992, σελ. 132-139.

Εφημερίδα **ΕΦΗΜΕΡΙΣ**, Αύγουστος 1990, φύλλο 87,σελ. 8.

Η Ιστορία της Σιάτιστας σμιλεμένη στο μάρμαρο και στο μέταλλο

Εθνική Αντίσταση-Μάχη του Φαρδύκαμπου

Ανάμνηση των μαχών της Βίγλας και του Φαρδύκαμπου (4-6 Μαρτίου 1943),«όταν οι κάτοικοι της Σιάτιστας και της γύρω περιοχής, με την καθοδήγηση της μοναδικής στην πόλη αντιστασιακής Οργάνωσης, του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ, αψηφώντας τις συνέπειες της Κατοχής, χτύπησαν και αιχμαλώτισαν έναν ιταλικό λόχο πρώτα κι ύστερα ολόκληρο και πάνοπλο τάγμα Ιταλών».

(Από το βιβλίο, **Η ΣΙΑΤΙΣΤΑ ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ ΓΝΩΡΙΜΙΑΣ**, έκδοση του Δήμου Σιάτιστας, Σιάτιστα 1993. Συντακτική Επιτροπή: Δαναϊβάς Μιχαήλ, Δάρδας Αναστάσιος, Μπάτζιος Δημήτριος, Μπόντας Γεώργιος, Σιάσιος Δημήτριος Γ.)

...«Υπάρχει στην ευρωπαϊκή ιστορία του 2^{ου} παγκοσμίου πολέμου ένα γεγονός όχι μόνο μοναδικό (και άκρως πρωτότυπο από πολεμική άποψη), αλλά και αφ' εαυτού πλήρες δόξης και καταξίωσης. Είναι η ιστορική αιχμαλωσία ενός πλήρους και βαρέως οπλισμένου ιταλικού τάγματος του στρατού κατοχής της Ελλάδας μέσα στο κατεχόμενο έδαφος της χώρας μας. Οι «κατέχοντες» αιχμαλωτίστηκαν από τους «κατεχομένους». Κι αυτό συνέβη το Μάρτιο του 1943 στον ένδοξο Φαρδύκαμπο, κοντά στη Σιάτιστα...».

Δώσσας Γεράσιμος- Ακροβολιστής, Εφημερίδα ΑΓΓΕΛΙΟΦΟΡΟΣ.

(από το βιβλίο του Δρ. Σιάπαντα Ιωάννη, **Φαρδύκαμπος, Μάρτιος 1943**. Μια μάχη-σταθμός: το μεγαλύτερο επίτευγμα της Εθνικής Αντίστασης, Θεσσαλονίκη 2008).

Το **Μνημείο**, που βρίσκεται στη θέση «στ' Αγά των τσ'ουσμέ», φιλοτέχνησε ο γλύπτης **Γεώργιος Τσάρας**. Την κατασκευή του χρηματοδότησε ο **Δήμος Σιάτιστας**. Τα **αποκαλυπτήριά** του έγιναν στις **27/4/1992**.

Πολύ κατατοπιστικό για την «ιστορία» του Μνημείου είναι άρθρο του κ. Γεωργίου Μ. Μπόντα στην τοπική εφημερίδα **ΕΦΗΜΕΡΙΣ** τον Ιούνιο του 1988, του οποίου αποσπάσματα αντιγράφουμε:

«...Το μνημείο του Φαρδύκαμπου ανεγέρθηκε από το Δήμο της Σιάτιστας το έτος 1964 στη διακλάδωση Γρεβενών, πλησίον της τοποθεσίας όπου έγινε η μάχη και στη μαρμαρίνη πλάκα γράφτηκαν τα εξής:

«Λεοντόθυμος ιαχή και χείρες μάλλον παρά όπλα Σιατιστέων και κατοίκων Κοινοτήτων επαρχίας ηχμαλώτισαν ενταύθα πλήρες τάγμα Ιταλών κατακτητών μετά πυροβολαρχίας την 5-3-1943».

Στις 4-11-1964 γιορτάστηκε στη Σιάτιστα η 52^η επέτειος απελευθέρωσης της πόλης από τον τουρκικό ζυγό. Κατόπιν στο μνημείο του Φαρδύκαμπου τελέστηκε παρουσία των αρχών Κοζάνης και Σιατίστης επιμνημόσυνη δέηση από τον τότε Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Σισανίου και Σιατίστης κ. Πολύκαρπο.

Μετά μίλησε για το ιστορικό της μάχης του Φαρδύκαμπου ο τότε Δήμαρχος της Σιάτιστας Μιλτιάδης Στρακαλής.

Στη συνέχεια έγιναν τα αποκαλυπτήρια του μνημείου από τον τότε Υπουργό Βόρειας Ελλάδας αείμνηστο Κων/νο Ταλιαδούρη και ακολούθησε κατάθεση στεφάνων. ...

Το έτος 1972 η πρώτη πλάκα αντικαταστάθηκε από άλλη, στην οποία γράφτηκαν τα παρακάτω:

«Εις τους αγωνισθέντας και ηρωικώς πεσόντας υπέρ Πατρίδος μαχητάς της Εθνικής Αντιστάσεως κατά την μάχην εν Φαρδουκαμπω Σιατίστης εναντίον των Στρατευμάτων κατοχής εν έτει 1943».

Στις 4-8-1979 άγνωστοι κατέστρεψαν τη μαρμαρίνη επένδυση και στις 5-3-1982 άγνωστοι πάλι, κατέστρεψαν το υπόλοιπο τμήμα του μνημείου.

Στις 9-5-1983 η ΠΕΑΕΑ (Πανελλήνια Ένωση Αγωνιστών Εθνικής Αντίστασης) τοποθέτησε μαρμαρίνη πλάκα στην περιοχή (Αγά Τσουσμέ) που είναι κοντά στη διακλάδωση Γρεβενών με την επιγραφή:

« Τιμή στους αγωνιστές του ΕΑΜ ΕΛΑΣ της μάχης του Φαρδύκαμπου».

.....»

ΠΗΓΕΣ

Η ΣΙΑΤΙΣΤΑ ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ ΓΝΩΡΙΜΙΑΣ, έκδοση του Δήμου Σιάτιστας, Σιάτιστα 1993. Συντακτική Επιτροπή: Δαναϊβάς Μιχαήλ,

Δάρδας Αναστάσιος, Μπάτζιος Δημήτριος, Μπόντας Γεώργιος, Σιάσιος Δημήτριος Γ.

Σιάπαντας Ιωάννης, **Φαρδύκαμπος, Μάρτιος 1943**. Μια μάχη-σταθμός: το μεγαλύτερο επίτευγμα της Εθνικής Αντίστασης, Θεσσαλονίκη 2008.

Μπόντας Γεώργιος, «**Το Μνημείο του Φαρδύκαμπου**», εφημερίδα **ΕΦΗΜΕΡΙΣ**, φύλλο 64, Ιούνιος 1988.

Εφημερίδα **ΕΦΗΜΕΡΙΣ**, φύλλο 104, Μάιος 1992.

Η Ιστορία της Σιάτιστας σμιλεμένη στο μάρμαρο και στο μέταλλο

Αργύριος Ιωάννου Τύρνας
(Σιάτιστα, 1901-Θεσσαλονίκη, 1995)

«... Ο αείμνηστος Αργύριος Τύρνας ξενιτεύτηκε σε ηλικία 14 ετών μαζί με τον πατέρα του Ιωάννη και εγκαταστάθηκε αρχικά στην Τακόμα WASHINGTON.

Το 1923 πήγε στη Ν. Υόρκη, όπου και εγκαταστάθηκε μόνιμα ως το 1989.

Επέστρεψε στην Ελλάδα και εγκαταστάθηκε στη Θεσσαλονίκη και έζησε εκεί ως την ημέρα του θανάτου του.

Στη Ν. Υόρκη ασχολήθηκε με τη γουνοποιία στην οποία και διέπρεψε κατασκευάζοντας αληθινά καλλιτεχνήματα, με τα οποία κέρδισε τις ηθοποιούς του Χόλλυγουντ και του Μπροντγουαίη ως πελάτισσές του.

Αλλά δε διέπρεψε μόνο ως γουναράς. Το μεράκι του για τον κλασικό αθλητισμό ήταν τόσο μεγάλο, έτσι που τις ελεύθερές του ώρες να τις αφιερώνει στη ελληνορωμαϊκή κι ελεύθερη πάλη και την καλαθοσφαίριση, με αποτέλεσμα να διακριθεί πολλές φορές ως αθλητής και να κερδίσει πολλές νίκες. Αναδείχτηκε επανειλημμένα τσάμπιον στην πάλη και το 1930 πρωταθλητής πολυνίκης Πανελλήνιων αγώνων στην Αμερική. Αλλά και μετά το 1930, αφού νυμφεύθηκε την αείμνηστη Ευχαρούλα το γένος Θ. Διδώλη, επέστρεψε πάλι στη Ν. Υόρκη όπου συνέχισε να εργάζεται, να αναπτύσσει έντονη αθλητική και πολιτιστική δραστηριότητα και να τιμά την αθλητική ιδέα.

Διοργάνωσε μαζί με άλλους Σιατιστινούς τον αθλητικό σύλλογο ΕΡΜΗΣ παλαιστική και καλαθοσφαιρική ομάδα και γυναικείο τμήμα του ΕΡΜΗ.

Το 1952 εκλέχτηκε Πρόεδρος του Συλλόγου Σιατιστέων Ν. Υόρκης, διετέλεσε Περιφερειακός Κυβερνήτης της Παμμακεδονικής Ένωσης. Το 21^ο Συνέδριο της Παμ/κης τον τίμησε με το αξίωμα του Ύπατου Ταμία.

Αλλά εκείνο για το οποίο αξίζει κανείς να κάνει ιδιαίτερη μνεία είναι η αξιόλογη προσφορά του στο έργο της Ύδρευσης της Σιάτιστας.

Όταν μετέβη στη Ν. Υόρκη το 1952 ο αοίδιμος Μητροπολίτης Ιάκωβος, για να συγκεντρώσει τα απαραίτητα για το έργο χρήματα, έτυχε θερμής υποδοχής από τον αείμνηστο Αργύριο Τύρνα, Πρόεδρο του Συλλόγου Σιατιστέων και ήταν αυτός που πρώτος προσέφερε επιταγή 1100 δολαρίων στο Μητροπολίτη...

(Απόσπασμα από άρθρο της Βασιλικής Γ. Σιάσιου στην εφημερίδα **ΕΦΗΜΕΡΙΣ**, φύλλο 134, Ιανουάριος-Φεβρουάριος 1996, με τίτλο **ΕΚΕΙΝΟΙ ΠΟΥ ΠΡΟΣΦΕΡΑΝ ΚΑΙ ΦΕΥΓΟΥΝ ΤΑΠΕΙΝΑ ΚΙ ΑΘΟΥΡΥΒΑ... ΜΝΗΜΗ ΑΡΓΥΡΙΟΥ ΤΥΡΝΑ, ΠΡΩΤΟΠΟΡΟΥ ΤΗΣ ΥΔΡΕΥΣΗΣ ΣΙΑΤΙΣΤΑΣ**).

Την **Προτομή** του, που βρίσκεται στο πάρκο δίπλα στο Κουκουλίδειο Πνευματικό Κέντρο, **φιλοτέχνησε** ο γλύπτης **Γεώργιος Δ. Γεωργιάδης**. Την κατασκευή του **χρηματοδότησε** ο **Νικόλαος Τύρνας**, αδελφός του Αργυρίου και ευεργέτης της Σιάτιστας. Τα **αποκαλυπτήριά** του έγιναν στις **4/7/1999**.

ΠΗΓΕΣ

Εφημερίδα **ΕΦΗΜΕΡΙΣ**, φύλλο 134, Ιανουάριος-Φεβρουάριος 1996.

Εφημερίδα **ΕΦΗΜΕΡΙΣ**, φύλλο 167, Ιούλιος 1999.

Εφημερίδα **ΠΡΩΙΝΟΣ ΛΟΓΟΣ**, φύλλο της 7ης/7/1999.

Η Ιστορία της Σιάτιστας σμιλεμένη στο μάρμαρο και στο μέταλλο

Ιάκωβος Κλεόμβροτος Μητροπολίτης Σισανίου και Σιατίστης από το 1945 έως το 1958

Ο μακαριστός μητροπολίτης Ιάκωβος γεννήθηκε στις Κυδωνιές της Μ. Ασίας. Μετά τη Μικρασιατική καταστροφή ήρθε στη Λέσβο, φοίτησε στα σχολεία της και με τη φροντίδα του μητροπολίτη Μυτιλήνης Ιακώβου σπούδασε Θεολογία στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Μετά την ολοκλήρωση των σπουδών του στο Πανεπιστήμιο επέστρεψε στη Μυτιλήνη και από κει, όταν το 1945 εξελέγη Μητροπολίτης Σισανίου και Σιατίστης, ήρθε στη Σιάτιστα, το 1945.

Δραστήριος ιεράρχης πρόσφερε πολλά στην επαρχία του με κορωνίδα την ύδρευση της πόλης μας. Κατάφερε να ενεργοποιήσει τους ντόπιους και τους απόδημους Σιατιστινούς, την ελληνική πολιτεία και να ολοκληρώσει το έργο της ύδρευσης - υδροδότησης, που φαινόταν χρόνια ακατόρθωτο.

Την **Προτομή** του, που βρίσκεται στον περίβολο της Μητρόπολης στη Σιάτιστα, **φιλοτέχνησε** ο γλύπτης **Γεώργιος Δ. Γεωργιάδης**. Την κατασκευή της **χρηματοδότησε** ο **Νικόλαος Τύρνας**, ευεργέτης της πόλης μας. Τα **αποκαλυπτήριά** της έγιναν στις **4/7/1999**.

ΠΗΓΕΣ

Κλεόμβροτος Ιάκωβος, **Ο κόπος μου εις την Μακεδονίαν**, χ. ε., Τύποις Τσιρώνη, Αθήναι 1959.

<http://users.sch.gr/markmarkou/1987/koim1987.htm#04>,
1/10/2015.

ανάρτηση

Εφημερίδα **ΕΦΗΜΕΡΙΣ**, φύλλο 167, Ιούλιος 1999.

Εφημερίδα **ΠΡΩΙΝΟΣ ΛΟΓΟΣ**, φύλλο της 7ης/7/1999.

**Η Ιστορία της Σιάτιστας
σμιλεμένη στο μάρμαρο και στο μέταλλο**

**Μιχαήλ Ν. Αναστασάκης
(1870-1967)**

Ο Μιχαήλ Αναστασάκης γεννήθηκε στη Σπηλιά Κισσάμου Χανίων, στο τέλος του 1870. Κατά τη δεκαετία του 1890, σπουδάζοντας στην Αθήνα ιατρική, παίρνει μέρος σ' όλες τις οργανώσεις κι εκδηλώσεις για την απελευθέρωση της Κρήτης.

Όταν το 1896 ξεσπάει πάλι επανάσταση στο νησί, κατεβαίνει με άλλους εθελοντές φοιτητές και λαμβάνει μέρος σ' όλες σχεδόν τις μεγάλες μάχες της περιόδου 1896-97. Αργότερα, γιατρός πια, επικεφαλής εθελοντικού Σώματος, πολεμά στον Μακεδονικό Αγώνα, όπου τραυματίζεται βαριά στη μάχη της Σιάτιστας, το 1912. Εθελοντής και στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο παίρνει μέρος σε πολλές μάχες.

Στην ειρηνική περίοδο, διακρίνεται για την πρωτοποριακή του δραστηριότητα σε πολλούς τομείς. Αναμιγνύεται στην πολιτική κι εκλέγεται επανειλημμένα βουλευτής. Αναμιγνύεται στον αγροτικό συνδικαλισμό, πρωτοστατώντας στις αγροτικές κινητοποιήσεις. Εκλέγεται πρόεδρος της Ενώσεως Γ. Σ. Κολυμβαρίου. Αρθρογραφεί σ' εφημερίδες και περιοδικά, για θέματα κοινωνικά, πολιτικά, αγροτικά, ιστορικά.

Κατά τη μάχη της Κρήτης (1941) την πρώτη μέρα βρίσκεται στην κόλαση του Ταυρωνίτη, απ' όπου γλιτώνει σαν από θαύμα αφού είδε νεκρούς τους περισσότερους από τους συντρόφους του.

Την ιατρική την ασκούσε πάντα σύμφωνα με τον όρκο του Ιπποκράτη. Έγραψε, εκτός από την «Ιστορία της Κισάμου», τα βιβλία «Αι αξίαι της Κισάμου» και το «Ημερολόγιο της Κατοχής». Απέθανε στο χωριό του Σπηλιά, το 1967, όπου κηδεύθηκε «τιμής ένεκεν» με δημόσια δαπάνη.

(Το παραπάνω κείμενο είναι το βιογραφικό σημείωμα στο οπισθόφυλλο του βιβλίου του Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΙΣΣΑΜΟΥ ΕΠΙ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ στην επανέκδοση του 1984).

Την **Προτομή** του, που βρίσκεται στην πλατεία Τσιστοπούλου, φιλοτέχνησε η **Ασπασία Παπαδοπετράκη**. Την κατασκευή της χρηματοδότησε ο **Σύλλογος Κισσαμιτών Αττικής, η οικογένεια Αναστασάκη, Κισσαμίτες και φίλοι**. Τα **αποκαλυπτήριά** της έγιναν στις **10/9/2000**.

ΠΗΓΕΣ:

Κελαϊδής Πάρις, **Κρητικοί εθελοντές στους απελευθερωτικούς πολέμους 1912-13**. Εκδόσεις «Καράβι και τόξο», Αθήνα 1995.

Εφημερίδα **ΕΦΗΜΕΡΙΣ**, φύλλο 57, Οκτώβρης '87, άρθρο του Γ.Μ. Μπόντα με τίτλο **«75^η επέτειος της απελευθέρωσης της Σιάτιστας. Ο Κρητικός Μιχαήλ Αναστασάκης αρχηγός των εθελοντών Κισσαμιτών στη μάχη της Σιάτιστας, 4 Νοεμβρίου 1912»**.

Εφημερίδα **ΕΦΗΜΕΡΙΣ**, φύλλο 179, Σεπτέμβρης 2000.

Η Ιστορία της Σιάτιστας σμικλεμένη στο μάρμαρο και στο μέταλλο

Τσίπος Αναστάσιος
(1900-1981)

Ο Αναστάσιος Τσίπος φοίτησε μέχρι τη Β΄ τάξη στο Τραμπάντζειο Γυμνάσιο. Το 1916 αποφάσισε να μεταναστεύσει στην Αμερική. Εκεί φοιτά σε νυχτερινές σχολές του Cass Technical High School στο Detroit-Michigan και αποκτά τεχνική μόρφωση. Το 1926 προσλαμβάνεται ως πωλητής στην εταιρεία General Motor Corporation. Συνεχίζει να μορφώνεται και γίνεται ανώτερο διευθυντικό στέλεχος της εταιρείας. Το 1962 μετά από υπηρεσία 36 χρόνων στην εταιρεία, σε παραρτήματά της σε όλες τις ηπείρους, παραιτείται και επιστρέφει στην Ελλάδα.

Δωρεές:

Μεταξύ άλλων ... Το 1962 πρόσφερε 40.000 δολάρια, με τα οποία ανεγέρθηκε στη Σιάτιστα η Δημόσια Τεχνική Σχολή, η οποία σήμερα λειτουργεί ως Τεχνικό Επαγγελματικό Λύκειο ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΤΣΙΠΟΣ.

Το 1965 διέθεσε 20.000 δρχ. για την κατασκευή «παιδικής χαράς» στη γειτονιά του Μπούνου.

Το 1967 διέθεσε 25.000 δολάρια για την ανέγερση του ξενοδοχείου ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ και 600.000 δραχμές για την επίπλωση και τον εξοπλισμό του.

Διέθεσε 2.000.000 δραχμές για την ανέγερση της δεύτερης πτέρυγας του Οικοτροφείου του Γυμνασίου.

Κατά καιρούς διέθεσε και άλλα μικρότερα ποσά για τις ανάγκες της πόλης.

Απόσπασμα από την ιδιόχειρη διαθήκη του, της 3ης/9/1978:

«... Έλαβον την πρόνοιαν δια την σύστασιν καταπιστεύματος κατά τους αμερικανικούς νόμους δια συμβάσεώς μου εν ζωή με τον οικονομικόν οργανισμόν της Βοστώνης υπό τον τίτλον FIRST NATIONAL BANK OF BOSTON OLD KOLONY TRUST DIVISION, εις τον οποίον οργανισμόν ενεπιστεύθην την διαχείρησιν εσαεί της όλης εν Αμερική περιουσίας μου, δια να λειτουργήσουν αρκεταί υποτροφίαι υπέρ μαθητών και μαθητριών της Σιατίστης και της περιφέρειας του Νομού Κοζάνης χάριν σπουδών πλήρους φοιτήσεως εις το εν Θεσσαλονίκη Αμερικανικόν Κολλέγιον ANATOLIA και εις την Αμερικανικήν Γεωργικήν Σχολήν Θεσσαλονίκης...».

Η **Προτομή** του βρίσκεται στον περίβολο του ΤΕΛ «Αναστάσιος Τσίπος». Η κατασκευή της **χρηματοδοτήθηκε** από τον **Δήμο Σιάτιστας**. Τα **αποκαλυπτήριά** της έγιναν στις **10/11/2002**.

ΠΗΓΕΣ:

Συλλόγου Σιατιστέων Θεσσαλονίκης, Λεύκωμα **ΣΙΑΤΙΣΤΕΩΝ ΜΝΗΜΗ**, Θεσσαλονίκη 1972.

Μπόντας Γεώργιος, **Αφιέρωμα στη μνήμη του Αναστασίου Θωμά Τσίπου, Μεγάλου Ευεργέτη της Σιάτιστας (1900- 1981)**, Σιάτιστα 1981.

Μπόντας Γεώργιος, **Ο Αναστάσιος Θωμά Τσίπος, Μεγάλος Ευεργέτης της Σιάτιστας (1900- 1981)**, εφημερίδα **ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΣ**, 8/11/2002.

Εφημερίδα **ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ**, φύλλο της 6^{ης}/4/1965,σελ. 5.

**Η Ιστορία της Σιάτιστας
σμιλεμένη στο μάρμαρο και στο μέταλλο**

**Μνημείο αφιερωμένο σ' αυτούς που οι κατακτητές εκτέλεσαν
στη θέση «Μπότσκα» στις 2/7/1944**

Παραθέτουμε σε αντιγραφή το κείμενο που αναγράφεται στο μνημείο:

**ΑΙΩΝΙΑ ΤΙΜΗ ΚΑΙ ΜΝΗΜΗ
ΕΚΤΕΛΕΣΤΗΚΑΝ ΑΠΟ ΤΟΥΣ
ΚΑΤΑΚΤΗΤΕΣ ΤΟΝ ΙΟΥΛΙΟ
ΤΟΥ 1944 ΓΙΑ ΤΗΝ
ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΗ ΤΟΥΣ ΔΡΑΣΗ**

Τα αντίποινα των Γερμανών κατακτητών στην Ελλάδα σε κάθε αντιστασιακή πράξη του ελληνικού λαού ήταν ως γνωστόν απάνθρωπα.

Επίσης είναι γνωστό ότι στη διάρκεια της Κατοχής, οι ναζί λειτούργησαν σε ολόκληρη την κατεχόμενη Ελλάδα 26 στρατόπεδα συγκέντρωσης ομήρων και κρατουμένων με αποφάσεις Έκτακτων Στρατοδικείων.

Μια συνηθισμένη τακτική των ναζί κατακτητών ήταν να παίρνουν από αυτά τα στρατόπεδα συγκέντρωσης Έλληνες πατριώτες και να τους εκτελούν σε αντίποινα αντιστασιακής ενέργειας που άλλοι Έλληνες πατριώτες είχαν κάνει αλλού.

Έτσι έκαναν και τον Ιούλιο του 1944.

Σε αντίποινα αντιστασιακής ενέργειας Ελλήνων πατριωτών πήραν από το στρατόπεδο συγκέντρωση της Κοζάνης τους κρατούμενους πατριώτες:

**ΒΕΛΛΙΟ ΚΩΣΤΑ
ΒΑΛΑΒΑΝΙΔΗ ΠΡΟΔΡΟΜΟ
ΚΥΡΧΑΝΙΔΗ ΓΕΩΡΓΙΟ
ΚΟΥΣΙΔΗ ΓΙΑΝΝΗ
ΚΟΤΣΑΝΙΔΗ ΙΩΑΝΝΗ
ΜΠΑΝΤΗ ΝΙΚΟΛΑΟ
ΣΙΑΤΡΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟ
ΤΣΙΟΛΑΚΗ ΑΡΙΣΤΕΙΔΗ
ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ ΓΙΩΡΓΟ**

και τους εκτέλεσαν στη θέση «Μπότσκα», στο χώρο όπου οι **Αδελφοί Παπαγεωργίου**, παιδιά του εκτελεσθέντος εκεί αγωνιστή Γεωργίου Παπαγεωργίου, τοποθέτησαν το **τιμητικό μνημείο** στις **22/3/2004**.

Προσπαθήσαμε να εντοπίσουμε σχετικές δημοσιεύσεις του ΕΑΜικού τύπου της εποχής. Δυστυχώς η προσπάθεια απέτυχε. Σύμφωνα με πληροφορίες που μας έδωσε ο ιστορικός κ. Νίκος Χατζηδημητράκος αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι λόγω των εκκαθαριστικών επιχειρήσεων των Γερμανών, στην περιοχή μας, ενάντια στις δυνάμεις του ΕΛΑΣ, τον Ιούλιο του 1944, τα περιφερειακά τυπογραφεία του ΕΑΜ έπαψαν να λειτουργούν και σταμάτησαν οι εκδόσεις περιφερειακών εφημερίδων όλων των οργανώσεων.

ΠΗΓΕΣ

Αρχείο Γεωργίου Μ. Μπόντα

Δαρδανάς Ευστράτιος Ν., **Αντίποινα των Γερμανικών αρχών κατοχής στη Μακεδονία (1941-1944)**, Διδακτορική Διατριβή, ΑΠΘ, 2002.

http://blackbiblos.blogspot.gr/p/blog-page_17.html, ανάρτηση 31/08/2013.

Εφημερίδα **ΕΦΗΜΕΡΙΣ**, φύλλο 6, Ιούλιος-Αύγουστος 1982.

Χατζηδημητράκος Νίκος, ενημερωτικό σημείωμα με θέμα: **Σχετικά με τις εκτελέσεις στη Σιάτιστα τον Ιούλη του 1944.**

Η Ιστορία της Σιάτιστας σμιλεμένη στο μάρμαρο και στο μέταλλο

Λεωνίδας Παπαμαλέκος
(Βάμος, 1870-Σιάτιστα, 1912)

Ο Λεωνίδας Παπαμαλέκος γεννήθηκε στον Βάμο Αποκορώνου Χανίων Κρήτης. Από τα 20 κιόλας χρόνια του είναι συνεχής η παρουσία του στους πολεμικούς αγώνες για τη Λευτεριά της Κρήτης και ύστερα της Μακεδονίας.

Επισκοπή Ρεθύμνου, Σελλιά Αγίου Βασιλείου, πολιορκία Βάμου, μάχη της Αλμυρίδας είναι τα «μαρμαρένια αλώνια» όπου ο θρυλικός κρητικός παλεύει νικηφόρα τους Τούρκους στην Κρήτη στη διάρκεια της απελευθερωτικής επανάστασης του 1896.

Ύστερα η Κεντρική Μακεδονία θα νιώσει τη νικηφόρα παρουσία του στον Μακεδονικό Αγώνα.

Στην επανάσταση του Θερίσου δίπλα στον Ελευθέριο Βενιζέλο και στη συνέχεια πάλι στη Μακεδονία στον πρώτο Βαλκανικό Πόλεμο αρχηγός δικού του εθελοντικού σώματος 63 ανδρών.

Περίπου 22 χρόνια πολέμουσε «άτρωτος». Το νήμα της ζωής του κόπηκε από εχθρική σφαίρα στο πεδίο της Μάχης της Σιάτιστας, στις 4 Νοεμβρίου 1912, και ήταν μόνο 42 χρόνων!

Την **Προτομή** του, που βρίσκεται στην πλατεία Τσιστοπούλου, **φιλοτέχνησε** ο γλύπτης **Ιωάννης Γεωργακάκης**. Την κατασκευή της

χρηματοδότησε η Ομοσπονδία σωματείων Αποκορώνου Χανίων. Τα αποκαλυπτήριά της έγιναν στις 4/11/2004.

ΠΗΓΕΣ:

Παπαδάκης Νικόλαος Εμμ., **ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΡΗΤΗ ΚΑΙ ΤΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ, ο Λεωνίδας Μαλέκος Παπαμαλέκος και τα γεγονότα της εποχής του (1890-1912)**, Βάμος 2008.

Εφημερίδα **ΕΦΗΜΕΡΙΣ**, φύλλο 222, Νοέμβριος 2004.

Η Ιστορία της Σιάτιστας σμιλεμένη στο μάρμαρο και στο μέταλλο

Ελένη Γκαγκαράτσα
(1895-1964)

Μετά την απελευθέρωση της Σιάτιστας το 1912 έφυγε για την Αμερική, όπου εργάστηκε στον κλάδο της γουνοποιίας και απέκτησε μεγάλη περιουσία.

Μεταξύ των άλλων δωρεών της το 1919 έστειλε 2500 δολάρια για την ανέγερση της εκκλησίας του Αγίου Δημητρίου Σιάτιστας, πρόσφερε κατά καιρούς πολυτελείς ιερατικές στολές, ιερές εικόνες και διάφορα εκκλησιαστικά είδη στις εκκλησιές της Σιάτιστας, χρηματικά ποσά και είδη στα σχολεία της Σιάτιστας. Το 1940 με διαθήκη της αφήνει όλη την κινητή και ακίνητη περιουσία της στα Δημοτικά Σχολεία της Σιάτιστας.

Απόσπασμα από τη Διαθήκη της η οποία συντάχθηκε στο Συμβολαιογράφο Σιατίστης Ναούμ Ρούζιο το 1940 και έχει αριθμό 4872: «...κληρονόμους εγκαθιστώ και διορίζω ... και τα Δημοτικά Σχολεία Άνω και Κάτω συνοικίας Σιατίστης ... ορίζω προσέτι ότι τα ανωτέρω ακίνητα θα είναι αναπαλλοτρίωτα,να εισπράττωσι (τα Δημοτικά Σχολεία) τα εισοδήματά των προς θεραπείαν των αναγκών των... ».*

Την **Προτομή** της, που βρίσκεται «... έξωθεν του εις θέσιν Άγιος Ιωάννης της πόλεως Σιατίστης αγροκτήματός μου <της ευεργέτιδας> και επί του οικοπέδου μου <της ευεργέτιδας> του κειμένου έναντι του αγροκτήματος τούτου και άνωθεν του δημοσίου δρόμου.»* , **φιλοτέχνησε** ο γλύπτης **Θεοχάρης Χατζηβασιλειάδης**. Την κατασκευή της χρηματοδότησαν τα

Δημοτικά Σχολεία της πόλης μας «... εκ των εισοδημάτων της κινητής και ακινήτου περιουσίας μου <της ευεργέτιδας>»* όπως όρισε η ευεργέτιδα στη διαθήκη της. Τα **αποκαλυπτήριά** της έγιναν στις **3/11/2013**.

ΠΗΓΗ

Συλλόγου Σιατιστέων Θεσσαλονίκης, Λεύκωμα **ΣΙΑΤΙΣΤΕΩΝ ΜΝΗΜΗ**, Θεσσαλονίκη 1972.

*Τα κείμενα με την πλαγιογράμμητη γραφή είναι ακριβή αποσπάσματα της διαθήκης της ευεργέτιδας.

Η Ιστορία της Σιατίστας σμιλεμένη στο μάρμαρο και στο μέταλλο

ΠΗΓΕΣ

- Αποστόλου Ιωάννης, **Ιστορία της Σιατίστης**, Εκδοτικός οίκος Δημητράκου Α.Ε., Αθήναι 1929.
- Δαρδανάς Ευστράτιος Ν., **Αντίποινα των Γερμανικών αρχών κατοχής στη Μακεδονία (1941-1944)**, Διδακτορική Διατριβή, ΑΠΘ, 2002.
- Δάρδας Αναστάσιος, **Η Σιατιστινή Καπετάνισσα Περιστέρα**, περιοδικό ΕΛΙΜΕΙΑΚΑ, τεύχος 96 (Ιούνιος 1991), Θεσσαλονίκη 1991.
- Δάρδας Αναστάσιος, **Η Επισκοπή-Μητρόπολη Σισανίου και Σιατίστης**. Εκδοτική παραγωγή: Γραφικές Τέχνες-Εκδόσεις «Μυγδονία» Αθ. Καγιάς και Σία Ο.Ε, Θεσσαλονίκη 2006.
- Δάρδας Αναστάσιος, **Ίδρυση και λειτουργία του Τραμπαντζείου Γυμνασίου Σιατίστης με την εποπτεία της Εκκλησίας**. Συμβολή στην εκκλησιαστική και εκπαιδευτική ιστορία της Δυτικής Μακεδονίας. Έκδοση του Πατριαρχικού Ιδρύματος Πατερικών Μελετών στη σειρά «Ανάλεκτα Βλατάδων», Θεσσαλονίκη 1997.
- Δάρδας Αναστάσιος, **Ο Μητροπολιτικός Ναός του Αγίου Δημητρίου Σιατίστας**, Σιατίστα 1995.
- Διάφας Αθανάσιος, **Η δολοφονία του Παύλου Περδίκας, στο Σιατιστέων Μνήμη**, Λεύκωμα του Συλλόγου Σιατιστέων Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 1972.
- Διεύθυνση Ιστορίας Στρατού, **Ο Μακεδονικός Αγών και τα εις Θράκη Γεγονότα**, Έκδοσις Διευθύνσεως Ιστορίας Στρατού, Αθήνα 1998.
- Εκδοτικής Αθηνών, **Ιστορία του Ελληνικού Έθνους τ. ΙΑ΄**.

Ζερβός Σκεύος, **Εθνικά Κληροδοτήματα και Δωρεαί**. Εν Αθήναις, εκ του Εθνικού Τυπογραφείου, 1925.

Ζυγούρης Φίλιππος, **Ιστορικά σημειώματα περί Σιατίστης και λαογραφικά αυτής**, επιμέλεια Θεοδώρα Ζωγράφου-Βώρου, ιδ. έκδοση, Σιάτιστα 2010.

Θεόφιλος Γεώργιος (Κυμαίος), **Βιογραφία Ρήγα του Φεραίου**. Εκ του τυπογραφείου του «Νέου Αστέρος», εν Λαρίση 1893.

Ιωάννου Φίλιππος, **Φιλολογικά Πάρεργα**. Εκ του τυπογραφείου των αδελφών Περρή, Αθήνησιν 1874, έκδοσις Β΄.

Ι. Π., «**Ο Παύλος Μελάς στη Σιάτιστα**», εφημερίδα ΜΑΡΚΙΑΔΕΣ, φύλλο 12, 30 Ιουλίου 1960.

Καλινδέρης Μιχαήλ, **Ο Κώδιξ της Μητροπόλεως Σισανίου και Σιατίστης (1686-)**, Έκδοση της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών στη σειρά Μακεδονική Βιβλιοθήκη, Θεσσαλονίκη 1974.

Καλινδέρης Μιχαήλ, **Σημειώματα Ιστορικά (εκ της Δυτ. Μακεδονίας)**. Τύποις «Επαρχιακής Φωνής», Πτολεμαΐς 1939.

Κανατσούλης Χαρίλαος, **Θεοχάρης Γ. Τουρούντζιας (1776-1798)**, Συμμετοχή της Σιάτιστας στο προεπαναστατικό κίνημα του Ρήγα Φεραίου, Αθήνα 1985.

Καραμανωλάκης Βαγγέλης, «**Η συγκρότηση της Ιστορικής επιστήμης και η διδασκαλία της Ιστορίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών (1837-1932)**», Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών (Ε.Ι.Ε.). Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών, Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς. Ιστορικό Αρχείο Ελληνικής Νεολαίας, Αθήνα 2006.

Κελαϊδής Πάρις, **Κρητικοί εθελοντές στους απελευθερωτικούς πολέμους 1912-13**. Εκδόσεις «Καράβι και τόξο», Αθήνα 1995.

Κλεόμβροτος Ιάκωβος, **Ο κόπος μου εις την Μακεδονίαν**, χ. ε., Τύποις Τσιρώνη, Αθήναι 1959.

Κούγιας Λεωνίδας Μ., **Ο ευεργέτης Δημήτριος Ιωαννίδης, «Σιατιστεύς» και το Ίδρυμά του**, Θεσσαλονίκη 1984. Έκδοση του Συλλόγου Σιατιστέων Θεσσαλονίκης.

Λάιος Γεώργιος, **Ανέκδοτες επιστολές και έγγραφα του 1821, Ιστορικά Δοκουμέντα από τα Αυστριακά Αρχεία**, Δίφρος, Αθήνα 1958.

- Λάιος Γεώργιος, **Η Σιάτιστα και οι εμπορικοί οίκοι Χατζημιχαήλ και Μανούση (17^{ος}-19^{ος} αι.)**, εκδ. της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών στη σειρά Μακεδονική Βιβλιοθήκη, Θεσσαλονίκη 1982.
- Λεγράνδ Αιμίλιος, **Ανέκδοτα έγγραφα περί Ρήγα Βελεστινλή και των συν αυτώ μαρτυρησάντων**, εκ των εν Βιέννη Αρχείων εξαχθέντα και δημοσιευθέντα, υπό Αιμιλίου Λεγράνδ. Μετά μεταφράσεως ελληνικής υπό Σπυρίδωνος Π. Λάμπρου, Αθήνησιν 1891. Επανέκδοση από την Επιστημονική Εταιρεία Μελέτης Φερών- Βελεστίνου- Ρήγα, Αθήνα 2000.
- Μπόντας Γεώργιος, **Αφιέρωμα στη μνήμη του Αναστασίου Θωμά Τσίπου, Μεγάλου Ευεργέτη της Σιάτιστας (1900-1981)**, Σιάτιστα 1981.
- Μπόντας Γεώργιος, **Ευεργέτες και δωρητές της Σιατίστης**, Θεσσαλονίκη 1983.
- Μπόντας Γεώργιος Μ. «**Με την ευκαιρία των εκδηλώσεων για τα 80 χρόνια του Μακεδονικού Αγώνα**», εφημερίδα **ΕΦΗΜΕΡΙΣ**, φύλλο 27, Σεπτέμβριος 1984.
- Μπόντας Γεώργιος, **Ο Αναστάσιος Θωμά Τσίπος, Μεγάλος Ευεργέτης της Σιάτιστας (1900- 1981)**, **ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΣ**, 8/11/2002.
- Μπόντας Γεώργιος Μ., «**Τα αποκαλυπτήρια της προτομής του Θωμά Π. Τσίπου, Μακεδονομάχου**», **ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ** φύλλο της 28ης/6/1970.
- Μπόντας Γεώργιος, «**Τα αποκαλυπτήρια της αναμνηστικής πλάκας του Σιατιστινού Μακεδονομάχου Θωμά Α. Καράτζια**», εφημερίδα **ΕΦΗΜΕΡΙΣ**, φύλλο 29, Μάρτιος 1985.
- Μπόντας Γεώργιος, «**Το Μνημείο του Φαρδύκαμπου**», εφημερίδα **ΕΦΗΜΕΡΙΣ**, φύλλο 64, Ιούνιος 1988.
- Μπόντας Γεώργιος Μ., «**Το Ηρώο, οι προτομές και οι αναμνηστικές πλάκες της Σιάτιστας**», Σιάτιστας **ΕΦΗΜΕΡΙΣ**, φύλλο 139, Σεπτέμβριος 1996, σελ. 7.
- Μπόντας Γεώργιος Μ., άρθρο με τίτλο «**75^η επέτειος της απελευθερώσεως της Σιάτιστας. Ο Κρητικός Μιχαήλ Αναστασάκης αρχηγός των εθελοντών Κισσαμιτών στη μάχη της Σιάτιστας 4 Νοεμβρίου 1912**» στην εφημερίδα **ΕΦΗΜΕΡΙΣ**, φύλλο 57, Οκτώβρης '87.
- Νάτσινας Θεόδωρος, **Οι Μακεδόνες πραγματευτάδες εις τας χώρας Αυστρίας και Ουγγαρίας**, Θεσσαλονίκη 1939.

Παπαδάκης Νικόλαος Εμμ., **ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΡΗΤΗ ΚΑΙ ΤΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ, ο Λεωνίδας Μαλέκος Παπαμαλέκος και τα γεγονότα της εποχής του (1890-1912)**, Βάμος 2008.

Παπαδριανός Ιωάννης, «**Οι οπαδοί του Ρήγα Βελεστινλή στο Σεμλίνο**», Υπέρεια, τ.2^{ος}, Πρακτικά Β΄ Συνεδρίου «Φεραί-Βελεστίνο-Ρήγας», Βελεστίνο 2-4 Οκτωβρίου 1992. Μέρος Β΄, Ρήγας. Έκδοση της Επιστημονικής Εταιρείας Μελέτης «Φερών-Βελεστίνου-Ρήγα», Αθήνα 1994 .

Ποταμίτης Νίκος, **Εν Σιατίστη**, Δώτιον, Ιωάννινα 2005.

Σιάσιου Βασιλική Γ., «**Εκείνοι που προσφέραν και φεύγουν ταπεινά κι αθόρυβα... μνήμη Αργυρίου Τύρνα, πρωτοπόρου της ύδρευσης Σιάτιστας**», εφημερίδα ΕΦΗΜΕΡΙΣ, φύλλο 134, Ιανουάριος-Φεβρουάριος 1996.

Στρακαλής Μιλτιάδης, **50 έτη Ελευθερίας**, έκδοση του Δήμου Σιάτιστας, Τύποις Τσιρώνη, Αθήναι 1962.

Τζινίκου-Κακούλη Αθηνά, **Η Μακεδόνισσα στο θρύλο και στην Ιστορία (1453-1940 μ.Χ.)**. Εκδοτική Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 1992.

Τσίπος Αναστάσιος Θ., **Σημειώσεις από ό, τι ενθυμούμαι για τη ζωή και το θάνατο του πατέρα μου Θωμά Παύλου Τσίπου**, εφημερίδα ΕΦΗΜΕΡΙΣ, φύλλο 123, Αύγουστος-Σεπτέμβριος-Οκτώβριος 1994.

Χατζηδημητράκος Νίκος, **Σχετικά με τις εκτελέσεις στη Σιάτιστα τον Ιούλη του 1944**, ενημερωτικό σημείωμα στη συγγραφέα.

Χατζής Δημήτριος (επιμέλεια), **Λεύκωμα εις μνήμην Ιωάννου Τραμπατζή, μεγάλου Ευεργέτου της Σιατίστης**. Εκδίδεται υπό της Επιτροπής Κληροδοτήματος Ι. Τραμπατζή, Αθήναι 1970.

Χατζής Δημήτριος, «**Θεόδωρος Μανούσης, ο πρώτος Καθηγητής της Ιστορίας εν τω Εθνικό Πανεπιστημίω**», (Πλάτων, έτος Ι, τευχ. Α΄-Β΄, 1958, σελ.14). Αθήναι: Σιδέρης, [χ. χ.],σελ.12,14).

Διαθήκαι και Δωρεαί υπέρ του Εθνικού Πανεπιστημίου μετά διαφόρων σχετικών εγγράφων από της ιδρύσεως αυτού μέχρι τέλους του 1899. Εκ του τυπογραφείου των καταστημάτων Ανέστη Κωνσταντινίδου. Εν Αθήναις 1900.

Ημερολόγιο 2011 του δικτυακού τόπου <http://www.siatistanews.gr>

Η ΣΙΑΤΙΣΤΑ ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ ΓΝΩΡΙΜΙΑΣ, έκδοση του Δήμου
Σιάτιστας, Σιάτιστα 1993. Συντακτική Επιτροπή: Δαναΐβας
Μιχαήλ, Δάρδας Αναστάσιος, Μπάτζιος Δημήτριος, Μπόντας
Γεώργιος, Σιάσιος Δημήτριος Γ.

ΣΙΑΤΙΣΤΕΩΝ ΜΝΗΜΗ, Λεύκωμα Συλλόγου Σιατιστέων
Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 1972.

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

<http://www.markides.gr/>

http://blackbiblos.blogspot.gr/p/blog-page_17.html

<http://users.sch.gr/markmarkou/1987/koim1987.htm#04>

<http://www.siatistanews.gr/0604/0604proswpografia.html>

<http://www.ime.gr/projects/migration/15-19/gr/v2/yugoslavia.html>

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Κοζάνης, **ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ**, φύλλο της 9ης/11/1959.

Κοζάνης, **ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ**, φύλλο της 28ης/6/1970.

Κοζάνης **ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ**, φύλλο της 13ης/5/ 1972.

Αθηνών, **ΕΜΠΡΟΣ**, φύλλο της 18ης/11/1913.

Σιάτιστας, **ΕΦΗΜΕΡΙΣ**, φύλλο 6, Ιούλιος-Αύγουστος 1982.

Σιάτιστας, **ΕΦΗΜΕΡΙΣ**, φύλλο 27, Σεπτέμβριος 1984.

Σιάτιστας, **ΕΦΗΜΕΡΙΣ**, φύλλο 29, Μάρτιος 1985.

Σιάτιστας, **ΕΦΗΜΕΡΙΣ**, φύλλο 30, Μάρτιος 1985.

Σιάτιστας, **ΕΦΗΜΕΡΙΣ**, φύλλο 57, Οκτώβρης '87.

Σιάτιστας, **ΕΦΗΜΕΡΙΣ**, φύλλο 64, Ιούνιος 1988.

Σιάτιστας, **ΕΦΗΜΕΡΙΣ**, φύλλο 79, Νοέμβριος 1989.

Σιάτιστας, **ΕΦΗΜΕΡΙΣ**, φύλλο 87, Αύγουστος 1990.

Σιάτιστας, **ΕΦΗΜΕΡΙΣ**, φύλλο 104, Μάιος 1992.

Σιάτιστας, **ΕΦΗΜΕΡΙΣ**, φύλλο 123, Αύγουστος-Σεπτέμβριος-
Οκτώβριος 1994.

Σιάτιστας, **ΕΦΗΜΕΡΙΣ**, φύλλο 134, Ιανουάριος-Φεβρουάριος 1996.

Σιάτιστας, **ΕΦΗΜΕΡΙΣ**, φύλλο 139, Σεπτέμβριος 1996.

Σιάτιστας, **ΕΦΗΜΕΡΙΣ**, φύλλο 167, Ιούλιος 1999.

Θεσσαλονίκης **ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ**, φύλλο της 9ης/11/1931.

Θεσσαλονίκης **ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ**, φύλλα με ημερομηνίες 10/9/1957,
18/10/1957, 8/12/1957 και 27/11/1958.

Θεσσαλονίκης **ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ**, φύλλο της 6^{ης}/4/1965.

Θεσσαλονίκης **ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ**, φύλλο της 6ης/11/1970.

Θεσσαλονίκης **ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ**, φύλλο της 18ης/5/1971.

Σιάτιστας, **ΜΑΡΚΙΔΕΣ**, φύλλο 12, 30 Ιουλίου 1960.

Κοζάνης **Ο ΧΡΟΝΟΣ**, φύλλο της 10ης/10/1989.

Κοζάνης **ΠΡΩΙΝΟΣ ΛΟΓΟΣ**, φύλλο της 7ης/7/1999.

Αποσπάσματα από τα δημοσιεύματα του siatistanews.gr με τίτλο:

«Ξεφυλλίζοντας εφημερίδες της εκατονταετίας 1912-2012.

Με αφορμή δημοσιεύματα σχετικά με τη Σιάτιστα θυμάμαι-μαθαίνω-προβληματίζομαι».

ΑΡΧΕΙΑ

Αρχείο Γεωργίου Μ. Μπόντα.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος, Ψηφιακή συλλογή εφημερίδων e-φημερίς.

Ψηφιακή Βιβλιοθήκη των Δημοσίων Βιβλιοθηκών.

Περιεχόμενα

Το «Ηρώον»	3
Τραμπαντζής Ιωάννης	5
Θεόδωρος Μανούσης	7
Κουκουλίδης Μιχαήλ	11
Πάυλος Νεράντζης, Καπετάν Περδίκκας	13
Τσίπος Θωμάς	15
Μάχη της Σιάτιστας 4/11/1912	17
Μαρκίδες Πούλιου και Θεοχάρης Τουρούντζιας	19
Αρχιεπίσκοπος Ζωσιμάς	23
Μητέρα	25
Θεοχάρης Τουρούντζιας του Γεωργίου	27
Θωμάς Δημητρίου Καρατζίας	31
Δημήτριος Ιωαννίδης	33
Καπετάνισσα Περιστέρα	35
Εθνική Αντίσταση-Μάχη του Φαρδύκαμπου	37
Αργύριος Ιωάννου Τύρνας	41
Ιάκωβος Κλεόμβροτος	43
Μιχαήλ Ν. Αναστασάκης	45
Τσίπος Αναστάσιος	47
Μνημείο αφιερωμένο σ' αυτούς που οι κατακτητές εκτέλεσαν.	49
Λεωνίδας Παπαμαλέκος	51
Ελένη Γκαγκαράτσα	53
ΠΗΓΕΣ	55